

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Religionskunskap – Ett ämne i kris?

En kvalitativ och kvantitativ undersökning av
elevers och lärares syn på religionskunskap i relation till Skolverkets
beskrivning av ämnet

Jesper Fransson och Anders Söderberg

LAU370

Handledare: Henrik Bogdan

Examinator: Bo Claesson

Rapportnummer: HT08-1130-02

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel:	Religious Studies – A Subject in Crisis? A qualitative and quantitative study of students' and teachers' view of religious studies in the context of the Swedish National Agency for Education's description of the subject.
Författare:	Jesper Fransson och Anders Söderberg
Termin och år:	HT08
Kursansvarig institution:	Sociologiska institutionen
Handledare:	Henrik Bogdan
Examinator:	Bo Claesson
Rapportnummer:	HT08-1130-02
Nyckelord:	Religionskunskap, kursplan, Skolverket, bedömning, religionsundervisning och religionslärare.

The purpose of this qualitative and quantitative thesis is to examine whether the statement from The National Agency For Education regarding religious studies in the upper secondary school as a subject of crisis is relevant according to teachers in religion and their students. The survey was conducted by a questionnaire among the students and interviews with teachers. The result of the survey shows that students in general have a positive attitude towards religious studies. On the other hand it also shows that they are not completely satisfied with how the teaching is conducted. The interviews with the teachers shows that they are committed to their subject and that they also have a positive attitude towards the teaching, though they are aware of the problems and difficulties that religious studies are facing. Still they don't agree that there is a crisis-situation. This thesis has a great impact on the teaching profession in that way that it lifts religious studies and its problems to the surface and gives a balanced view of a schoolsubject that has been thoroughly debated.

1. Introduktion.....	1
1.1 Syfte	2
1.2 Frågeställning	2
1.3 Disposition	2
2. Metod.....	3
2.1 Avgränsning, urval samt presentation av respondenter	4
2.2 Kvalitativa intervjuer.....	4
2.3 Enkätundersökning	5
2.4 Genomförande	6
2.5 Metoddiskussion.....	8
2.5.1 Studiens trovärdighet och tillförlitlighet	9
2.6 Litteraturöversikt	9
2.6.1 Uppsatser	9
2.6.2 Böcker	10
2.6.3 Rapporter	11
3. Bakgrund.....	12
3.1 Ämneshistorik	12
3.2 Kursplan	14
3.3 Perspektiv på religionskunskapen	16
4. Resultat.....	18
4.1 Enkät.....	18
4.1.1 Religionsbegreppet.....	19
4.1.2 Undervisning i religionskunskap.....	23
4.1.3 Ämnets innehåll.....	24
4.2 Intervjuer	27
4.2.1 Kursplan	27
4.2.2 Ämnets eventuella kris	30
4.2.3 Undervisning	32
4.3 Skolverket.....	36
5. Resultatdiskussion	38
5.1 Skolverket.....	38
5.2 Lärare	40
5.3 Elever	42
6. Sammanfattande diskussion.....	46
6.1 Förslag till vidare forskning	48
Käll- och litteraturförteckning.....	49
Bilagor	
Bilaga 1	
Bilaga 2	
Bilaga 3	
Bilaga 4	

1. Introduktion

Det är inte utan fog som man kan beskriva religionskunskapen som ett ämne i kris.¹

Detta budskap fanns att läsa på skolverkets hemsida, under rubriken ”perspektiv på religionskunskapen.”² Denna påstådda krissituation får utgöra utgångspunkten för den här undersökningen. Vi ska båda bli lärare i religionskunskap på gymnasiet och vill, inför vår kommande lärargärning, ta reda på huruvida det finns någon sanningshalt i Skolverkets utlåtande.

Dagens samhällsklimat, med stor variation av religiösa och kulturella uttryck, ställer höga krav på religionsundervisningen i gymnasieskolan. Utöver den mer traditionella, faktabaserade undervisningen om världsreligionerna, utgörs en stor del av religionsämnet av etik och moral och livsfrågor. I ett samhälle färgat av andlig och religiös mångfald är det, som ungdom idag, betydligt svårare än för femtio år sedan att finna svar på livets stora frågor. Svårare på så vis att riktlinjerna för tänkande kring identitetsfrågor, andlighet och tro är otydligare och mer öppna för tolkning. Det är dessutom svårare för ungdomar idag att sälla i det informationsflöde som ständigt kommer emot dem. De stora valmöjligheterna, det höga tempot och bristen på kvalitetsgaranti gör att ungdomar idag behöver hjälp att orientera sig. En religionslärare bör tillhandahålla verktygen för denna orientering, snarare än att vara en predikant eller kristendomshistoriker.

I en tid då religionen ges skulden för globala konflikter är det viktigt att reda ut begreppen om vad som egentligen är vad, och lyfta upp de fördomar som florerar kring religionens roll i samhället och världen, till diskussion. Kan det vara så att dagens ungdomar är ointresserade av religion som skolämne, eller ligger problemet någon annanstans? Kan det vara så att själva begreppet religion har en så pass negativ klang att det färgar elevernas inställning till ämnet i stort?

Vi upplever att religionsämnet idag får alldeles för lite utrymme, A-kursen på gymnasiet är på 50 poäng, och att det därtill är bristfälligt organiserat.³ Denna uppfattning bygger på vår relativt ringa erfarenhet av undervisning i religionskunskap; utbildningens praktik, vår egen skolgång och en viss auskultation⁴. Vi vill genom denna undersökning utmana vår nuvarande

---

¹ www.skolverket.se, 21 oktober 2008

² ”Perspektiv på religionskunskapen” ingår i publikationen Bedömningsexempel 2004-08-19. Publikationen är senast granskad 2007-07-02 och utskriven av oss 2008-10-21.

³ Att jämföra med Samhällskunskap A 100p, Svenska A 100p och Engelska A 100p.

⁴ Att observera och studera en yrkesutövare i studiesyfte.

uppfattning om ämnet och bredda våra kunskaper för att på bästa sätt kunna utföra vårt framtida uppdrag som lärare i religionskunskap.

1.1 Syfte

Vi vill undersöka relationen mellan kursplanen för Religionskunskap A på gymnasiet och lärares förhållningssätt till den samma. Vi vill dessutom undersöka kommunikationen mellan lärare och elever i religionskunskap. Genom att titta på dessa faktorer vill vi få hela bilden av undervisningen i ämnet på gymnasiet; från Skolverket till lärarna och slutligen till eleverna i skolan. Målet med denna undersökning är att utreda varför, som det står på Skolverkets hemsida, religionskunskap sägs vara ett ämne i kris som har identitetsproblem, och vad som eventuellt skulle kunna göras åt det.

1.2 Frågeställning

- Är det befogat att benämna religionskunskap på gymnasiet som ett ämne i kris?

Skolverket beskriver ämnet som problemfyllt gällande identitet och bedömning. Man anser vidare att ämnets potential inte utnyttjas som den borde och att det saknas en röd tråd mellan undervisningen i grundskolan och undervisningen på gymnasiet. Detta gör att Skolverket talar om en krissituation för ämnet religionskunskap.

1.3 Disposition

I kapitel ett ger vi en introduktion till varför vi valt den utgångspunkt vi gjort för vår undersökning. Vi specificerar frågeställningen och redogör för undersökningens syfte. Kapitel två behandlar vårt val av arbetssätt. Vi presenterar tillvägagångssätt, den litteratur vi valt att använda samt för en diskussion om undersökningens metodik. Vidare ger vi i kapitel tre en översikt över religionskunskapsämnet historia, aktuell kursplan samt vilka problemområden som ämnet står inför idag. Kapitel fyra innehåller resultaten av vår enkätundersökning, de intervjuer vi gjort med lärare i religionskunskap på gymnasiet samt resultatet av den kommunikation vi haft med Skolverket. I kapitel fem diskuterar vi den kommunikationskedja vi ämnat undersöka, via enkätsvar och intervjuer. Vi för slutligen en sammanfattande diskussion och ger vår syn på problematiken med religionsämnet.

2. Metod

Metoden vi har valt för den här uppsatsen utgörs av en enkätundersökning med elever samt djupintervjuer med gymnasielärare i religionskunskap. Intervjuguiden vi använder oss av lutar sig mot en kvalitativ ansats. Även enkäten får ses som delvis kvalitativ, då den inledande, öppna frågan och de efterföljande påståendena ämnar ta reda på elevernas åsikter om och tankar kring ämnet religionskunskap. Då de svar som ges på enkäten kan redogöras för och analyseras genom jämförande variabler, arbetar vi även inom ett kvantitativt ramverk. Vi tar i vårt arbete en hermeneutisk ståndpunkt, då det i vår undersökning är av största vikt att möta och förstå individer. Vår förståelse av hermeneutik utgår från Patel och Davidssons bok *Forskningsmetodikens grunder* (2003) där de skriver, ”Hermeneutikern menar istället att det går att *förstå* andra människor och vår egen livssituation genom att *tolka* hur mänskligt liv, existens, kommer till uttryck i det talade och skrivna språket samt i människors handlingar och i mänskliga livsyttningar.”⁵

Vi motiverar vårt val av metod med hjälp av Jarl Backmans bok *Rapporter och uppsatser*⁶ och Patel och Davidssons bok *Forskningsmetodikens grunder* (2003). Backman skriver, ”Det kvalitativa synsättet eller ‘filosofin’ riktar intresset mera mot individen. I stället för att fråga hur en objektiv verklighet ser ut ställer man frågan hur individen tolkar och formar en (sin) verklighet.”⁷ Vidare säger Patel och Davidsson att ”om problemet däremot handlar om att tolka och förstå t.ex. människors upplevelser eller om vi vill ha svar på frågor som rör ’Vad är detta? Vilka är de underliggande mönstren?’ så bör vi använda verbala analysmetoder.”⁸ Det är av stor relevans att låta lärarna utveckla tankar och resonemang kring frågorna. Därför har vi valt att göra djupintervjuer med dem. Att även göra djupintervjuer med eleverna hade varit önskvärt, men det är uppenbart svårare att genomföra under de förutsättningar vi gör denna undersökning. På grund av dessa svårigheter undersökte vi istället deras syn på och attityd gentemot religionskunskap genom en enkät.

---

⁵ Bo Davidsson & Runa Patel, *Forskningsmetodikens grunder. Att planera genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur, 2003, s. 29.

⁶ Jarl Backman, *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur, 2008.

⁷ Backman, s. 54.

⁸ Patel & Davidsson. s. 14.

2.1 Avgränsning, urval samt presentation av respondenter

Det hade varit önskvärt att få med skolor, lärare och elever från hela Sverige i den här undersökningen, för att få en så djup förståelse som möjligt kring den problematik vi belyser. Av förklarliga skäl är detta inte genomförbart, utan vi har varit tvungna att avgränsa oss och göra urval. Jan Trost belyser problematiken med urval som följer, ”Många gånger kan man inte samla in sina data från alla medlemmar i den population man bestämt sig för; det skulle helt enkelt bli alltför dyrt och komplicerat om man skulle skicka enkäter till några miljoner människor.”⁹

Avgränsningen vi har gjort innebär att de lärare och elever som medverkar, arbetar och studerar på gymnasieskolor i Göteborg med omnejd. Utan att ha det som ett syfte i sig har vi fått en spridning av skolor från olika delar av staden. Vi har också en spridning med både kommunala och fristående skolor. Två av de skolor vi arbetat med är knutna till våra tidigare VFU-platser. De övriga tre skolor vi har med i vår undersökning var de skolor som först visade intresse för att vara med i vår undersökning när vi kontaktade dem. De lärare vi intervjuat är fem till antalet, de är mellan 30-60 år gamla och har verkat som lärare i religionskunskap under olika lång tid. Tre respondenter var kvinnor och två respondenter var män. I resultatkapitlet kommer de intervjuade lärarna att hänvisas till som respondent 1-5. Respondenterna är också ansvariga lärare för de klasser som har besvarat vår enkät. Lärare 1 är ansvarig för klass 1 osv. Nämnas bör också att de lärare vi intervjuat var de första vi kom i kontakt med och att de alla var intresserade av att ställa upp som respondenter i vår undersökning. Gemensamt för eleverna är att de alla läser eller nyligen har läst religionskunskap A. Vi vill, av respekt för våra respondenters anonymitet, inte presentera dem närmare.

2.2 Kvalitativa intervjuer

Vi har använt oss av kvalitativa intervjuer därför att det är en bra metod att använda sig av när man vill få en djupare förståelse för en individs åsikter och funderingar kring något. Vi har som avsikt att möta våra respondenter i deras livsvärld. Detta för att det är den fysiska och mentala miljö som man kan anta att de känner sig bekväma i. Livsvärld i det här fallet innebär respondenternas arbetsplatser. Steinar Kvale skriver i boken *Den kvalitativa forskningsintervjun* (1997) att, ”Ämnet för den kvalitativa forskningsintervjun är intervjupersonens livsvärld och hennes relation till den. Syftet är att beskriva och förstå de

---

⁹ Jan Trost, *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur, 2007, s. 29.

centrala teman som den intervjuade upplever och förhåller sig till.”¹⁰ Vidare vill vi anamma Kvales tankar om fokusering. Han skriver: ”Den kvalitativa forskningsintervjun är fokuserad på vissa teman i den intervjuades livsvärld. Den är varken strängt strukturerad med standardiserade frågor eller helt ”icke-styrande”, utan just fokuserad.”¹¹

Att vi väljer att kalla de lärare vi intervjuat för respondenter snarare än informanter motiverar vi genom att hänvisa till den skillnad som görs dem emellan i boken *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (2007). En informant är någon som bidrar med information eller en redogörelse om en händelse, företeelse eller hur någonting fungerar. Man kan likna en informant med ett vittne. En respondent däremot är någon som bidrar med sina egna tankar och upplevelser, vilka också utgör själva studieobjektet.¹²

2.3 Enkätundersökning

Då vi i vår undersökning vill få en uppfattning om elevers tankar och upplevelser av religionskunskap anser vi det vara relevant att få information från hela klasser. Därför har vi valt att göra en enkätundersökning där en klass per skola vi besökt, har fått delge svar på frågor kring deras syn på religionskunskap.¹³ Att vi väljer att göra en enkätundersökning istället för djupintervjuer kan motiveras med att enkätundersökningen blir något mer representativ, då vi anser att svar från 100 elever blir mer omfattande än de svar som fem djupintervjuer skulle ge. Vi får på så sätt en mer omfattande bild av elevers inställning till ämnet religionskunskap. Vi har valt att ställa en öppen fråga i vår enkät för att ändå närma oss en djupare detaljförståelse. De elever vi har fått svar från får utgöra ett representativt urval för gymnasieelever som läser eller har läst Religionskunskap A.

Den enkät vi formulerat är uppbyggd av standardiserade påståenden, det vill säga att frågorna förblir de samma oavsett vem som svarar på dem. Kvale förklarar standardisering i en intervjusituation på följande sätt. ”Med standardisering menar man graden till vilken frågorna är desamma och situationen är densamma för alla intervjuade. Standard innebär avsaknad av variation, allt är likadant för alla.”¹⁴ Då påståendena i enkäten följer en röd tråd har formuläret en hög grad av strukturering, vi har med andra ord formulerat påståendena utefter den frågeställning vi använder i uppsatsen. Den första frågan i enkäten är öppen och är

---

¹⁰ Steinar Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur, 1997, s. 34.

¹¹ Kvale, s. 37.

¹² Henrik Oscarsson, Lena Wängnerud, Mikael Gilljam, Peter Esaiasson, *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2007, s. 257-258.

¹³ Se bilaga 1 elevenkät.

¹⁴ Trost, s. 59.

det för att eleverna, innan de skall svara på de påståendesatser som följer, skall reflektera över begreppet religion och därmed över ämnet religionskunskap som helhet. De påståendesatser som utgör fråga 2-11 är uppdelade i två kategorier med inriktning mot undervisning i ämnet religionskunskap och ämnets innehåll. Man kan formulera en enkät som har som syfte att ta reda på attityder på två olika sätt: ”Det ena sättet går ut på att man i frågeformuläret ber den svarande att ta ställning till ett antal påståendesatser och ange i vilken utsträckning han eller hon instämmer i påståendena, det andra sättet är att ställa frågor som besvaras jakande eller nekande.”¹⁵ Vi har för vår undersökning valt det förstnämnda.

2.4 Genomförande

Att välja intervjuer och enkäter som metod för att samla in relevant information kräver kunskap och goda förberedelser. Vi började därför tidigt i arbetet att läsa böcker om kvalitativa intervjuer, enkätundersökningar samt om allmänna metodiska riktlinjer. De böcker som ligger till grund för hur vi valt att genomföra vårt arbete är, *Enkätboken* (2007), *Den kvalitativa forskningsintervjun* (1997), *Metodpraktikan, konsten att studera samhälle, individ och marknad* (2007), *Forskningsmetodikens grunder* (2003) samt *Rapporter och uppsatser* (2008). Vidare är det av vikt att vår egen kunskapsgrund, sett till information om tidigare forskning och relevant historisk överblick, är god. Vi har därför via litteratur i form av böcker, uppsatser och publikationer¹⁶ införskaffat just detta. De kanaler vi använt oss av är framförallt Göteborgs universitets pedagogiska bibliotek och databaser med uppsatser och publikationer på Internet.¹⁷

Eftersom undersökningen behandlar en kommunikationskedja i form av Skolverket, lärare och elever ville vi ha kontakt med framförallt gymnasielärare och Skolverket på ett så tidigt stadium som möjligt. Vi började med att formulera ett e-mail till skolverket med frågor angående den publikation som berörde religionsämnets potentiella krissituation.¹⁸ Detta mail besvarades inte och vi valde då att ringa till Skolverket för att om möjligt få tala med en sakkunnig inom religionskunskapsämnet. Detta resulterade i en kortvarig kommunikation som endast mynnade ut i att vi fick reda på att den publikation vi arbetat med tagits bort. I ett mail från upplysningstjänsten på Skolverket hänvisades vi istället till en annan publikation då den vi grundar vårt arbete på sades inte hålla måttet. Någon motivering till varför den inte gjorde det och vad man på Skolverket gjort för att ta itu med krissituationen erbjöds inte. Vi valde

---

¹⁵ Trost, s. 71-72.

¹⁶ se kap 2.6 Litteraturöversikt.

¹⁷ www.skolverket.se, www.sociology.gu.se och www.uppsatser.se. 21 oktober 2008.

¹⁸ Det första mailet skickades 5 november. Mailkontakten redogörs för i Bilaga 4.

därefter att ge Skolverket en sista chans och formulerade ytterligare ett mail med utförliga frågor, detta sedan ett nytt försök att få telefonkontakt inte fungerat. Detta mail besvarades inte alls.

Vi upprättade tidigt i arbetet kontakt med fem gymnasielärare i religionskunskap. Kontakt togs via telefon och e-mail. Kommunikationen med respondenterna inleddes i samtliga fall med att vi presenterade oss som studenter från Göteborgs universitet, institutionen för pedagogik och didaktik. Vi redogjorde därefter kortfattat för vad vår studie gick ut på och på vilket sätt vi ämnade involvera respondenterna. Vi frågade även om vi fick använda deras klasser som underlag för vår enkätundersökning. Då vi ansåg det lämpligt, frågade vi om intervjun kunde äga rum på respondenternas arbetsplats, detta dels för att respondenterna inte skulle behöva alternera sitt schema allt för mycket och dels av rena bekvämlighetsskäl. Samtliga intervjuer gjordes sedan i avskilda rum på respondenternas skolor. Längden på intervjuerna som gjordes varierade där den kortaste var 20 minuter och den längsta 40 minuter.

Vi utförde en pilotintervju med en lärare för att utvärdera vår intervjuguide och vår roll som intervjuare. Vi upplevde under denna intervju att frågorna vi formulerat var bra och att vårt förhållningssätt som intervjuare fungerade.¹⁹ Vi bestämde oss således för att behålla intervjuguiden som den var och även att fortsätta med vårt upplägg att vara två aktiva intervjuare. Intervjufrågorna vi bestämde oss för att använda var tematiskt ordnade. Med tematiskt menar vi att de har en röd tråd sett till form och innehåll. Esaiason et al menar: ”Att tänka på *innehåll* innebär att man knyter an till undersökningens problemställning. Att tänka på *form* innebär att man ser till att skapa en dynamisk situation där samtalet är levande.”²⁰ Intervjuerna inleddes med att vi gjorde en officiell presentation av oss själva och av vår studie, vi frågade även om respondenterna godkände att vi spelade in intervjuerna. De inspelade intervjuerna med respondenterna finns i vår ägo och är därmed tillgängliga för granskning.

Som vi tidigare nämnt frågade vi vid vår första kontakt med respondenterna om vi kunde använda deras klasser som underlag för vår enkätundersökning. Samtliga respondenter godkände detta, förutsatt att de fick se över enkäten först. Intervjuer och utdelning av enkäter kunde inte utföras samtidigt på alla skolor utan vi fick vid tre av fem tillfällen komma tillbaka senare för att genomföra enkätundersökningen. Den gick till som så att vi först presenterade oss för klasserna som lärarstudenter vid Göteborgs universitet varpå vi gjorde en kortare

---

¹⁹ Vid intervjuerna var vi båda delaktiga och turades om att ställa frågor utan direkt ordning oss emellan.

²⁰ Esaiasson et al, s. 298.

genomgång av enkäten och hur den var utformad. Antalet ifyllda enkäter blev till slut 104 stycken. Dessa enkäter finns i vår ägo, tillgängliga för granskning.

2.5 Metoddiskussion

Då vårt arbete grundar sig i intervjuer och enkäter är det relevant att diskutera hur arbetet med dessa metoder fortgick. Innan vi började intervjua våra respondenter, gjorde vi en pilotintervju vilket ledde till att vi kunde fastställa den intervjuguide som sedan användes. Vi fick även chans att pröva hur vi som intervjuade agerade. Vi hade ingen uttalad rollfördelning vid intervjutillfällena utan var båda lika ledande och aktiva. Även om vi var nöjda med vår intervjuguide kunde vi efter utförda intervjuer se att den kunde ha putsats på ytterligare. Vi kunde exempelvis ha haft fler frågor om religionskunskapsämnet. Att vi valt att inte transkribera våra intervjuer kan motiveras med att vi inom given tidsram ansåg det bättre att lyssna på inspelningarna åtskilliga gånger och endast skriva ner de svar som var relevanta för vår undersökning. Efterarbetet med intervjuerna har varit omfattande och vi har genom att vi lyssnat på inspelningarna många gånger minimerat risken för exempelvis feltolkningar.

Enkätundersökningen vi gjort anser vi varit av godo då vi fått en bra överblick om hur eleverna på de skolor vi arbetat med tycker och tänker kring religionskunskap. Enkäten i sig kunde ha utvecklats något och några av de påståenden vi ställt kunde ha formulerats om och förtydligats. Att låta oberoende elever svara på vår enkät innan de aktuella skolornas elever kunde ha varit ytterligare ett sätt att kvalitetssäkra vår enkät.

Skolverkets roll och vår kontakt med dem har varit problematisk då den i princip har varit obefintlig. Eftersom vi både mailat och ringt flera gånger anser vi att vi gjort det vi kunnat för få till en dialog.

Vi hade i denna undersökning intentionen att arbeta med en teoretisk utgångspunkt. Vi ämnade applicera sociokulturella inlärningsteorier i vår diskussion som ett förslag till utveckling av undervisningen i religionskunskap, samt att med hjälp av dessa se om religionskunskapens potentiella kris kunde räddas av en välplanerad undervisning förankrad i en tydlig pedagogisk teori. Då det de facto är kommunikationskedjan vi valt att undersöka och se vari denna ämnets problematik finns insåg vi dock att den teoretiska utgångspunkt vi valt kändes ansträngd och oanvändbar. Vi upplevde att om vi använde oss av denna teoretiska grund skulle fokus flyttas från undersökningens egentliga syfte. Vi bestämde oss således för att välja bort den. Att vi varit två är något vi anser ha haft god inverkan på vår undersökning. Möjligheten att diskutera, bolla idéer och ge varandra feedback på tankar och skrivet material har definitivt utvecklat denna undersökning.

2.5.1 Studiens trovärdighet och tillförlitlighet

Utifrån det syfte och de frågeställningar vi formulerat tidigare i arbetet har vi även formulerat frågorna i intervjuguiden och enkäten. Det är av största vikt att enkät och intervjuguide är upplagda så att de svar som framkommer här är de svar vi behöver för att kunna diskutera och besvara vår huvudsakliga frågeställning. Man talar om *validitet*²¹ som en viktig faktor i ett arbete likt det här; att man faktiskt undersöker det som ämnas undersökas. Ett arbete har sin grund i just detta, att hålla sig till den röda tråd som håller ihop arbetet och inte lägga fokus på andra saker än det för arbetet relevanta. Även om våra kunskaper som intervjuare inte är fulländade anser vi att vårt arbete har god *reliabilitet* på så vis att vår intervjuguide och vår enkät är standardiserade och att vår relation till dessa och vår områdeskunskap är djupgående. Reliabiliteten stärks också av det faktum att vi spelat in samtliga intervjuer och på så vis kan återuppleva intervjutillfället när vi lyssnar på inspelningarna.²²

2.6 Litteraturöversikt

När vi granskade tidigare forskning inom religionskunskap fann vi inte att den inte var särskilt omfattande. Det har dock skrivits flera uppsatser om olika aspekter av ämnet, dock ingen som helt tangerar vår ansats. Två av dessa uppsatser har vi funnit relevanta att granska i syfte att få en fördjupad kunskap om ämnet och om vilka problemområden som har behandlats.

2.6.1 Uppsatser

- *Betygsättning i religionskunskap A: En studie om religionslärares förhållningssätt till bedömning och betygsättning*²³

Denna c-uppsats behandlar problematiken med bedömning i religionskunskap sett ur lärarens perspektiv. Författarna undersöker detta genom att intervjua fyra gymnasielärare. De kommer i sin undersökning fram till att det finns en problematik med bedömning och att detta beror på att betygsriterierna är luddiga och svårtolkade. De vill se en ökad samverkan mellan lärarna gällande kurser och bedömningsnivåer. Författarna vill lösa problematiken med mer tid till samtal lärare emellan, en utökning av religionsämnet samt att införa nationella prov.

- *Livets skola. Religionsundervisningens bidrag till gymnasieungdomars livsfrågor och livstolkning*²⁴

---

²¹ Patel och Davidsson. s. 99.

²² Patel och Davidsson. s. 101.

²³ Andreas Thuresson och Jonas Hultqvist vid Växjö universitet, 2006.

²⁴ Pernilla Lejon vid Linköpings universitet, 2007.

I den här undersökningen ligger fokus på livsfrågor och livstolkning sett ur gymnasieelevers perspektiv. Författaren vill även undersöka hur elevernas lärare tänker kring arbetet med livsfrågor i sin undervisning. Undersökningen visar bland annat den subjektiva upplevelsen av hur religionsundervisning påverkas av hur mycket eleverna personligen berörs. Om eleverna upplever att innehållet i religionsundervisningen angår dem så kan de lättare använda den för sin egen livstolkning.

2.6.2 Böcker

För att få en historisk överblick över ämnet religionskunskap samt för att fördjupa våra kunskaper om ämnesområden som didaktik, pedagogik och teori har följande böcker varit behjälpliga.

- *Livstolkning och värdegrund – Att undervisa om religion, livsfrågor och etik* (2000) av Edgar Almén, Ragnar Furenhed, Sven G. Hartman och Björn Skogar

Författarna skriver i sitt förord att ”förhoppningen är att denna antologi ska bidra till utvecklingen av ett professionellt lärarkunnande i frågor som gäller uppgiften att undervisa om religion, livsfrågor och etik”²⁵. I kapitel signerade de fyra författarna berörs de tre områdena sett i historiska, didaktiska och teoretiska ramverk.

- *Religionsdidaktik – Om teori, perspektiv och praktik i religionsundervisningen* (2006) av Carl E. Olivestam

Boken presenterar en överskådlig bild av ämnet religionskunskap både på grundskola och gymnasieskola. Författaren skriver också om ämnet utifrån både praktiska och teoretiska vinklar och diskuterar kring arbetssätt och didaktik. En prognos för ämnets framtid erbjuds också som avslutande del.

- *Undervisa i religionskunskap* (1993) av Sven-Åke Selander

I denna bok skriver och diskuterar författaren om olika aspekter av undervisning i religionskunskap. Vidare belyser han utvecklingstendenser i ämnet och ger orsak att reflektera över den egna lärarrollen. Till viss del tas även elevaspekter i förhållande till religionskunskap upp.

---

²⁵ Björn Skogar, Edgar Almén, Ragnar Furenhed, Sven G Hartman, *Livstolkning och värdegrund - Att undervisa om religion, livsfrågor och etik*. Linköping: Skapande Vetande nr 37, 2000, s. 5.

- *En skola – flera världar. Värderingar hos elever och lärare i religionskunskap i gymnasieskolan* (1995) av Ulf Sjödin

Boken beskriver ett forskningsprojekt som understötts av Skolverket. I boken behandlas värderingar från elever och lärare. Boken är författad vänder sig till lärare i religionskunskap på gymnasiet och tar upp olika områden inom ämnet.

2.6.3 Rapporter

- *Religionen i skolan och skolans religionsundervisning – elevers uppfattningar av fenomenet religion och skolämnet religionskunskap i årskurs 9* (1991) av Ove Larsson

I sin studie har Ove Larsson åtagit sig att undersöka elevers syn på och tankar om religionskunskap och kanske framförallt livsfrågor.

3. Bakgrund

I detta kapitel vill vi redogöra för relevant information som ligger till grund för vår undersökning. Vi vill visa på religionsämnets förändring genom historien, redogöra för de styrdokument vi arbetat med samt den publikation som utgör grunden för denna undersökning.

3.1 Ämneshistorik

Ämnet religionskunskap har en lång historia. Redan på 1600-talet fanns det beskrivet hur det skulle bedrivas. I och med 1686 års kyrkolag fastslogs det att det var föräldrarnas och husböndernas ansvar att lära barnen huvuddragen i den kristna tron, vilka förmedlades genom den lilla katekesen. Föräldrarna hade helt enkelt undervisningsplikt för sina barn, och kunskaperna kontrollerades av prästerna genom husförhör. Dessa förhållanden förändrades i och med 1842 års folkskolestadga då staten tog över ansvaret för barnens undervisning. Orsaken till detta var troligen att det kom att ställas högre krav på undervisningen än bara den fromma kyrkolitteraturen, och dessutom hade folk börjat flytta in till städerna vilket gjorde projektet svårt rent organisatoriskt.

Folkskolan var under lång tid dock en renodlad religionsskola, och religionen tog upp den överlägset största delen av undervisningen. Organisationen leddes också under starkt kyrkligt inflytande. Men under sent 1800-tal började detta inflytande att kritiseras, bland annat av de framväxande politiska folkrörelserna, vilket ledde till en viss tillbakagång för religionen i skolan. Man kan följa religionsämnets historia och dess förändringar från slutet av 1800-talet och framåt med hjälp av fyra viktiga vändpunkter. Dessa redogör Sven G. Hartman för i kapitlet "hur religionsämnet formades" vilket i sin tur ingår i boken *Livstolkning och värdegrund. Att undervisa om religion, livsfrågor och etik* (2000).

Den första vändningen kom i och med att man förflyttade undervisningsansvaret från hemmet till skolan och läraren. Detta skedde alltså årtiondena före 1883 års normalplan. Religionen som sådan ansågs dock fortfarande ligga inom den privata sfären och vara var mans angelägenhet. Den andra betydelsefulla vändningen skedde i början av 1900-talet, närmare bestämt 1919 och innebar att den kyrkliga traditionen, där religionsundervisningen var starkt bunden till kyrkan, bröts. En tydlig markering av detta var att man slutade använda Luthers katekes i undervisningen. Nästa stora förändring kom 1962, och föranleddes av ett krav på objektivitet i religionsundervisningen. Detta krav var inte lätt att förhålla sig till i början och det misstolkades därför en hel del av lärarna, men tanken var ändå att skolan skulle

erbjuda en saklig undervisning *om* religion istället för som tidigare, *i* religion. Den sista vändningen skedde också på 60-talet. 1969 års läroplan förespråkade ett fokusskifte; från att bedriva en faktabaserad undervisning skulle man nu istället inrikta sig på en mer elevcentrerad undervisning. Detta förde med sig att andra perspektiv, såsom livsfrågor, fick en mer betydelsefull plats i undervisningen. Ämnet bytte nu också namn; från kristendomskunskap till religionskunskap.²⁶

För att få en än mer allomfattande bild av religionsämnets utveckling är det också relevant att studera uppkomsten av olika läroplaner under senare tid, från 60-talet och framåt. Trots att många av läroplanerna i följande genomgång gäller grundskolan så är de ändå viktiga att ta upp, då de speglar en allmän syn på skolämnet religionskunskap vilket i sin tur även påverkar religionsundervisningen i gymnasiet.

I Lgr 62,²⁷ vilken var den första läroplanen för grundskolan, bytte man namn på religionsundervisningen från kristendom till kristendomskunskap. Detta gjordes som ett försök att bryta de starka kyrkliga traditioner som hade präglat ämnets utformning fram till dess. Fokus låg på lärostoffet, vilket var mycket omfattande, och kursens utformning visade stora likheter med universitetets undervisning i religionsvetenskap, dock i en mer komprimerad form. Man skulle behandla bibelns innehåll, den kristna etiken och dess historia. En formulering är anmärkningsvärd; det stod också att man skulle orientera sig om ”de strömningar som satt de religiösa sanningarnas värde i fråga”²⁸, och att man skulle anta en mer objektiv syn på ämnet. Detta skapade debatt och stor förvirring bland lärarna som inte visste hur de skulle förhålla sig objektivt.

Religionsundervisningen på gymnasiet har inte varit föremål för en lika intensiv debatt som på grundskolan. Dock har diskussioner förekommit, men då har det oftast handlat om ämnets vara eller inte vara, snarare än om dess utformning. Man kan skönja ett antal betydande skillnader mellan gymnasieskolan och grundskolan i fråga om religionskunskap. För det första är gymnasieskolan inte obligatorisk, vilket historiskt sett har inneburit att det på gymnasiet inte har varit fråga om kristendomsundervisning som någon bred folkfostran på samma sätt som i grundskolan. Man skiljer mellan fostran i grundskolan och bildning i gymnasieskolan.

Lärarnas roll skiljer sig också mellan de olika stadierna. Grundskolans klassläraresystem gör att lärarna ibland inte är lika ämneskompetenta och måste därför förlita sig på läromedel.

---

²⁶ Almén et al, s. 211-216.

²⁷ Läroplan för grundskolan från 1962

²⁸ Almén et al, s. 219.

På gymnasiet finns större utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen efter eget huvud, då de generellt sett är, eller i alla fall har varit mer utbildade i sitt ämne.

Det har dock funnits debatter om religionsämnet på gymnasiet. Den kanske mest uppmärksammade ägde rum på 60-talet, närmare bestämt 1963, då ett förslag till en ny gymnasiereform lades fram i vilken religionsämnet var starkt nedskuret. Detta resulterade i häftiga protester med stora namninsamlingar. Dessa protester lade grunden för bildandet av ett nytt politiskt parti, det som idag heter Kristdemokraterna.

Under 90-talet skedde ytterligare förändringar för religionsundervisningen på gymnasiet. Religionskunskapen blev nu ett kärnämne vilket innebär att det blev obligatoriskt för alla gymnasieelever.

Man kan sammanfatta ämnets utveckling på gymnasiet genom att följa de olika ansatser som undervisningen har styrts av. Från början skulle religionsundervisningen vara yrkesförberedande, dvs. man skulle utbilda präster. Sedan, under 1800-talet sades ansatsen vara att studera kristendomen som en del av vårt kulturarv, alltså som allmänbildning. Vidare in på 1900-talet fick ämnet en mer privat karaktär. Man såg nu religionsundervisningen som ett stöd för ungdomar att finna sin väg i livet och fokus lades mer på personlighetsutveckling. På senare tid har ytterligare en ansats kunnat skönjas, nämligen den att erbjuda en medborgarutbildning i ett mångkulturellt samhälle.²⁹

3.2 Kursplan

Då denna undersökning delvis syftar till att utreda kommunikationen mellan författarna av styrdokumentet, det vill säga Skolverket, och de som använder dem, kan det vara relevant att se hur kursplanen som sådan definieras och presenteras på Skolverkets hemsida. I publikationen ”varför ser kursplanerna ut som de gör”, beskrivs kursplanernas utformning i detalj. Relevansen för undersökningen ligger i att utreda hur väl kursplanen presenteras för lärarna på skolorna; hur tydlig den är och vilka tolkningsmöjligheter som finns.

Enligt publikationen på Skolverkets hemsida, är en kursplan något som fastställs av just Skolverket och syftar till att konkretisera läroplanen samt att ange målen för utbildningen i varje ämne.³⁰ De innehåller allmänt uttryckta mål som till exempel elevernas förväntade kunskaper och ska inte användas som en checklista över vad som skall tas upp i

---

²⁹ Almén et al, s. 230

³⁰ www.skolverket.se. 21 oktober 2008.

undervisningen.³¹ Kursplanen är utformad på ett sådant sätt att en lärare som följer den också automatiskt följer riktlinjerna för gällande läroplan i de delar som handlar om kunskap. Läroplanen är författad som en juridisk text och inte som en pedagogisk, vilket, enligt publikationen kan motiveras med att den styr bland annat kursplanerna och på så vis inte direkt utgör undervisningskriterier och mål. Kursplanerna innebär juridiskt sett att de innefattar ett helt ämne med tillhörande kurser och betygskriterier. Lärare uppfattar dock oftast kursplanen som ett styrdokument för en viss kurs.

När ordet kursplan började användas beskrev det vad som skulle ingå i en specifik kurs, alltså vad en lärare skulle undervisa om i ett ämne. 1991 fick ordet kurs en delvis annorlunda innebörd och syftade då till att beskriva mindre enheter, eller delar av ämnet. Detta var till en början förvirrande för många lärare. En kursplan omfattar hela ämnet, både kurser och betygskriterier.

Alla gymnasieskolans kursplaner inleds idag med en gemensam text som beskriver ämnets syfte. De traditionella ämnena har sedan mål att sträva mot som gäller hela ämnet. Alla kursplaner har ett avsnitt om ämnets karaktär och uppbyggnad. Detta är de texter som rör hela ämnet, dvs. samtliga kurser.³²

Språket i kursplanen är anpassat till lärare och skolledare i första hand. Det innebär att elever och föräldrar kanske måste ha hjälp med att tolka vissa delar, såsom facktermer och obekanta formuleringar. Man har dock haft som ambition att skriva lättlästa och välformulerade kursplaner som stilmässigt inte skiljer sig nämnvärt mellan de olika ämnena och skolformerna.

Detta gör att de flesta kursplaner är ganska generellt formulerade, man har höjt abstraktionsnivån för att fler möjliga tolkningar ska kunna göras av respektive lärare. Men det finns risker med dessa generella formuleringar, menar man. En av dessa risker är att alltför generella kursplaner ger sämre skärpa åt målen för kursen, lärarna blir osäkra på vilka krav som kan ställas på eleverna. Dessutom ger dessa generella kursplaner färre anvisningar om på vilket sätt undervisningen ska bedrivas. Här faller ansvaret på skolorna; det är där man ska bestämma den rent innehållsliga delen, dvs. bestämma exakt vad som ska ingå i de olika kurserna. Detta är direktiven från Skolverket och deras motivering till generella kursplaner.

I publikationen förs en diskussion kring för- och nackdelar med denna typ av generella kursplaner. En nackdel kan vara att undervisningen blir väldigt varierande från skola till

---

³¹ www.skolverket.se, 21 oktober 2008.

³² www.skolverket.se, 21 oktober 2008.

skola, och från lärare till lärare. Å andra sidan ges läraren stort utrymme att skapa sin egen plan för undervisningen.³³

3.3 Perspektiv på religionskunskapen

I en publikation från Skolverket skriven 2004 kan vi under rubriken ”perspektiv på religionskunskapen” läsa följande: ”Det är inte utan fog som man kan beskriva religionskunskapen som ett ämne i kris. Ett ämne där de potentiella möjligheterna inte utnyttjas.”³⁴ Det kan tyckas anmärkningsvärt att ett enskilt ämne hängs ut på det här sättet och får en krisstämpel. Vad ligger då till grund för denna till synes alarmerande utsaga? Man säger, från Skolverkets sida, att ämnets identitet är osäker. Religionsämnet har genomgått en rad förändringar historiskt sett; från att ha varit ett ämne som syftar till att ”dana kristna samhällsmedborgare”,³⁵ är direktiven idag inriktade på att hjälpa eleverna att behandla livsfrågor och göra etiska ställningstaganden och samtidigt förmedla kunskap om olika religiösa uttryck.

Skolverket säger vidare, i sin publikation, att religionskunskapen egentligen består av tre ämnen: tro och tradition, etik samt livsfrågor. Man frågar sig om dessa delar borde bli varsitt ämne eller om det är tre perspektiv, eller infallsvinklar, på samma ämne. Man säger också att lärarna ofta uppvisar stor osäkerhet om vad som ska räknas som religionskunskap. ”Alla kända undersökningar visar att såväl elever som lärare säger att livsfrågor är mycket viktiga att ta upp i skolan men bara ett fåtal lärare tycks göra detta medvetet och metodiskt och räknar det som religionskunskap.”³⁶ Det framgår inte vilka ”kända undersökningar” som Skolverket hänvisar till, men uttalandet är icke desto mindre anmärkningsvärt och det pekar dessutom på ytterligare problem med identiteten hos ämnet.

Vidare talar man om problem vid bedömning av ämnet religionskunskap, delvis med avseende på uppdelningen. Det är svårt att hitta ett fungerande perspektiv på bedömningen då det ofta saknas ett regelrätt facit. Hur bedömer man till exempel en elevs kunskap i livsfrågor? Problemen, menar man, leder ibland till att lärarna väljer ut sådana moment som är lättare att bedöma, men som kanske inte är de mest relevanta eller stimulerande för eleverna. Detta leder i sin tur till att ämnet går mot att bli mer beskrivande än reflekterande.

---

³³ www.skolverket.se. 21 oktober 2008.

³⁴ Se bilaga 3.

³⁵ Se bilaga 3.

³⁶ Se bilaga 3.

När det gäller etiska frågor i religionsundervisningen, ett avsnitt som "... engagerar såväl unga som äldre", är det andra problem som uppstår.³⁷ Ett av dessa rör målsättningen med undervisningen. Är det skolans uppgift att fostra sina elever och faller den uppgiften i så fall på religionsläraren? Enligt Skolverket ska skolan fostra och man hänvisar till läroplanen i frågan. Men man påpekar dock att det är allas uppgift att fostra eleverna och den uppgiften kan inte begränsas till ett ämne.

Religionskunskapens etiska uppgift är inte att få elever att omfatta vissa värderingar utan istället att ge redskap för och öva färdighet i att bearbeta etiska frågor. Bedömning ska inte göras av vilka värderingar ungdomar har utan deras förmåga att upptäcka och bearbeta etiska frågor.³⁸

Skolverket säger vidare att man hoppas att detta förhållningssätt leder till att eleverna anammar de värden som anges i läroplanen.

Kapitlet "tro och tradition", som i första hand behandlar de fem världsreligionerna, handlar till stor del om innehåll; vad tror man på inom de olika religionerna? Man frågar sig, från Skolverkets sida, om man verkligen når en djup förståelse för en religion om man bara lär sig dess innehåll och man framhåller att religionernas uttryckssätt är minst lika viktiga för att nå en djupare förståelse. Kursplanen betonar att det är viktigt att "ta del" av olika religioners uttryck och inte bara läsa om dem eller titta på dem på TV. Men då kommer vi till ytterligare ett problem; var går gränsen mellan att "ta del av" och "delta i" och att "utöva religiösa uttryck."³⁹ Vissa lärare är rädda för att komma för nära gränsen till vad som är utövande och på så sätt frångå sin objektivitet.

Religionskunskap A på gymnasiet, den del av religionsundervisningen som är ett kärnämne, är på 50 poäng, vilket är ganska lite. Ser man till vad kursplanen säger, ser man tydligt att det är svårt att hinna med allt på den tiden. Detta leder ofta till att lärarna försöker få in mer än vad det finns tid till för att på så sätt kunna utföra en rättvis bedömning, vilket i sin tur leder till att de mer svårbedömda momenten får mindre utrymme eller helt lyfts ut.⁴⁰

---

³⁷ Se bilaga 3.

³⁸ www.skolverket.se 21 oktober 2008.

³⁹ www.skolverket.se 21 oktober 2008.

⁴⁰ www.skolverket.se 21 oktober 2008.

4. Resultat

I vårt resultatkapitel ämnar vi redovisa de svar vi fått; dels genom vår enkätundersökning och dels i de intervjuer vi genomfört. Vi vill även i den mån det är möjligt, redovisa resultatet av den kommunikation vi haft med Skolverket.

4.1 Enkät

I följande stycke redogör vi för resultatet av den enkätundersökning vi gjorde bland elever i religionskunskap på gymnasiet. Gemensamt för dessa elever är att de läser eller nyligen har läst Religionskunskap A.

Enkäten består av en inledande öppen fråga som rör religionsbegreppet. Den frågan behandlar vi separat. Av de övriga frågorna är tio utformade som påståenden och en, den sista, är formulerad som en fråga. Påstående två till sju handlar om elevernas inställning till undervisningen i religionskunskap, vilket även inbegriper lärarens roll. De övriga fyra påståendena, åtta till 11, behandlar ämnets innehåll. Fråga 12 utreder huruvida eleverna saknar något moment i undervisningen, och faller också den under rubriken ämnets innehåll. Svaren som eleverna gav på dessa påståenden presenteras enligt denna mall, dvs. utefter tre huvudrubriker: religionsbegreppet, undervisningen i religionskunskap samt ämnets innehåll. Enkäten finns bland bilagorna som bilaga 1.

Vi har i detta stycke valt att lyfta fram de enkätsvar som vi anser på ett tydligt sätt visar på elevernas inställning till ämnet religionskunskap. Det hade inte varit möjligt att redovisa samtliga enkätsvar, vi har dock noggrant valt ut representativa exempel på elevernas olika åsikter. För att underlätta läsningen av enkätresultatet väljer vi att skriva de påståenden som utgjorde punkt två till 11 på enkäten här:

2. Jag tycker att undervisningen i religionskunskap är intressant
3. Jag tycker att min lärare arbetar aktivt för att väcka mitt intresse för ämnet
4. Jag tycker att undervisningen i religionskunskap känns aktuell för mig i min vardag
5. Jag tycker att vi diskuterar hur religionen påverkar situationen i samhället
6. Jag tycker att min lärare arbetar aktivt för att jag skall få en förståelse för ämnet religionskunskap
7. Jag tycker att jag har goda möjligheter att uttrycka mina åsikter i ämnet
8. Jag tycker att det är intressant att diskutera livets stora frågor (t.ex. livet, döden och kärleken)

9. Jag tycker att det är intressant att prata om världsreligionerna (t.ex. kristendom, judendom, islam)

10. Jag tycker att det är intressant att diskutera frågor som rör etik och moral

11. Jag tycker att undervisningen innehåller punkt 8, 9 och 10

4.1.1 Religionsbegreppet

Vi ämnar, i det här avsnittet, redogöra för resultaten av den första, öppna frågan i enkäten. Den behandlar elevernas syn på religionsbegreppet. Vi vill, utifrån elevernas perspektiv, få en bild av hur religionsbegreppet behandlas i undervisningen. För att en redogörelse av denna fråga ska kunna göras på ett korrekt och översiktligt sätt, har vi valt att dela in svaren i två olika kategorier. Den första kategorin utgörs av svar där eleverna, genom tydligt positiva eller negativa värderingar beskriver religionsbegreppet. Den andra kategorin utgörs av mer sakliga och neutrala tankar kring religion där eleverna resonerar kring begreppet. Svaren presenteras klassvis.

Klass 1

Resultaten av svaren i klass 1, på frågan vad de tänker på när de hör ordet religion, visar att en majoritet av eleverna förhåller sig relativt neutrala till religionsbegreppet. Åtta av 16 svar kan betecknas som neutrala. Åtta av 16 faller således under kategorin värderande svar. Här följer ett exempel på ett positivt värderat svar:

Jag tänker främst på världsreligionerna och sen på mitt konfirmationsläger. Jag tycker att det är ett roligt ämne som intresserar mig för att jag själv inte är säker på min religion. Även då jag är konfirmerad.

En elev i klass 1 uttryckte sin syn på religion på följande sätt, vilket vi har placerat i kategorin för värderande svar:

Islam och extremism. Otroligt kontroversiella personer som gör onödiga handlingar. Religion är ändå något viktigt som alla behöver tror jag.

Ett exempel på ett neutralt svar från klass 1 låter så här:

Trygghet, övernaturalighet, terrorism, samhörighet, gudar, gud, lurendrejeri, sekter, ensamhet, utanförskap, familj, gemenskap, hemma, islam, judendom, kärlek, tro och hopp.

Klass 2

Av klassens 24 elever svarade 16 neutralt. Fem av svaren har vi tolkat som värderande och tre elever har inte svarat på frågan alls. Ett svar med negativa undertoner var:

Ett instrument av kontroll, makt. Ett svar på frågor som man inte kan få svar på så man hittar på svar.

Ett annat svar vi kategoriserat som värderande var:

Folk som använder religion att skylla på när de gjort olagliga saker

De flesta svaren var som nämnt neutrala, så här svarade en av eleverna i denna kategori:

Jag tänker på olika sorters tro. Inte så mycket mer. Jag tänker på kyrkor, skrifter och lite olika saker. Konflikter, jag tänker på att religionen beskylls för mycket mer än den är skyldig till och att jag inte hör så mycket bra om religionen.

Ett annat neutralt svar:

Kontroll, 'gudar', ett sätt att bli 'stärkt' för vissa, ett ämne att skratta åt för andra. Ämnet i sig är ju såklart väldigt nyttigt i vardagen, man får ju en antingen positiv bild av det hela, eller en negativ.

Klass 3

Återigen ser vi en övervikt av neutrala svar, nio av 13 elever gav neutrala svar. Av resterande fyra elever svarade tre elever med ett på något sätt negativt betingat svar och en med positiva undertoner. Ett av svaren som vi klassar som negativt värderat är relativt utförligt:

Jag tänker på kyrkan och tråkiga skolavslutningar man hade när man var mindre. Jag tänker på folk som tror så mkt på sin religion så att de gör saker som för mig är helt offattbara och omoraliska. Sen tänker jag på bröllop, dop osv.

I den neutrala kategorin varierar svaren, där vissa är mer knapphändiga än andra. En elev svarar så här:

Olika kulturer, mat, musik, språk.

En annan elev uttrycker sig som följande:

Olika människor som har olika livssyn på livet. Och olika troer. Hur människor tar sin tro och delar med sig till andra människor.

Den enda eleven som svarat med positivt värderade ord skrev så här:

Jag tänker på olika religioner i världen, tycker att det är intressant att läsa om olika religioner och lära mig mer.

Klass 4

Även i klass 4 är det kategorin med neutrala svar som väger tyngst, 18 av 24 svar. Den värderande kategorin utgjordes av sex av 24 svar och endast en av dem svarade som vi tolkat det i positiva ordalag. Svaren från eleverna i klass 4 är genomgående omfattande och utförliga. En av eleverna i den neutrala kategorin svarade så här:

Konflikt! Detta är dock i de flesta fall en felaktig inställning men dock så vanlig. Religionskunskap är viktigt att ta del av för att förhindra klyftor i samhället som så ofta uppstår vid okunnighet. Mitt intryck av religion är också att det var så mycket vanligare förr jämfört med idag - speciellt inom kristendomen (vilket kanske inte är sant) - idag pågår mer ett hyckleri - vi utför religiösa traditioner men inte pga den religiösa bakgrunden.

Ett annat neutralt svar lät så här:

Jag tänker främst på kärlek, omsorg och hopp. Det är dock oundvikligt att tänka på naivitet och förblindelse, emedan vissa religiösa verkar tro att deras religion är den mest högststående och främsta religionen.

En av eleverna som svarat med negativa undertoner uttrycker sig på följande sätt:

Jag tänker negativt, tex islam, kvinnoförtryck, omskärelse - HEMSKT! Förföljelse. Och också att jag tror att många blir tvingade att tro och lära sig. Tex om en dotter i en familj inte tror på

Gud när hela resten av familjen är starkt troende, så måste hon låtsas för att det inte skall uppstå tex konflikter.

Ytterligare ett negativt svar:

Jag tänker på att religion är orsaken till krig och konflikter. Skäggiga muslimer och terror.

Det enda positivt värderande svaret i klassen låter som följer:

Seder, traditioner m.m. Intressanta saker att diskutera om!

Klass 5

I resultatet av elevsvaren i klass 5 är det en stor majoritet för svar som faller under den neutrala kategorin, 18 av 27. Många av svaren i denna kategori utgjordes av ett eller ett fåtal beskrivande ord. Sju av svaren hamnade i den värderande kategorin varav vi tolkade fyra som positiva och tre som negativt betingade. Två av eleverna lämnade frågan obesvarad. En av eleverna som uttryckte sig positivt sade så här:

En tro, något man kan förlita sig på. Att du kan vara trygg.

Ett av de svar från klass 5 som vi kategoriserat som negativt uttrycks som följande:

Folkmassor som tror på en och samma sak. Ingen identitet.

Majoriteten av klassen svarade som nämnt neutralt. Här följer ett exempel:

Kristendom, judendom, islam. Olika levnadssätt och olika sätt att se på livet

4.1.2 Undervisning i religionskunskap

I följande stycke sammanfattas elevernas svar på de påståenden som faller under kategorin, undervisning i religionskunskap. Även här presenteras svaren klassvis.

Klass 1

I klass 1 visar enkätsvaren på en över lag positiv inställning till undervisningen. På påstående nummer sex; ”Jag tycker att min lärare arbetar aktivt för att jag ska få en förståelse för ämnet religionskunskap”, svarade 13 av 16 elever att de instämmer helt eller att de instämmer i stort. De övriga tre svarade att de instämmer delvis. På påstående sju; ”Jag tycker att jag har goda möjligheter att uttrycka mina åsikter i ämnet”, svarade 15 av 16 att de instämmer helt eller att de instämmer i stort. Resultaten av de övriga fyra påståendena visar också på en övervägande positiv trend, dock svarade fyra av 16 elever negativt på påstående tre; ”Jag tycker att min lärare arbetar aktivt för att väcka mitt intresse för ämnet”.

Klass 2

I klass 2 kan man inte se en tydlig övervikt åt något håll, vad gäller inställning till undervisningen. Påstående fyra; ”Jag tycker att undervisningen i religionskunskap känns aktuell för mig i min vardag”, besvarades negativt av sex av 24 elever, dvs. de instämmer inte eller instämmer lite i påståendet. Dessutom svarade 13 elever att man bara instämmer delvis i påståendet. Ytterligare ett av påståendena visar på en övervikt åt det negativa hållet, nämligen påstående fem; ”Jag tycker att vi diskuterar hur religionen påverkar situationen i samhället.” På detta påstående svarade 11 av 24 elever att de inte instämmer eller att de instämmer endast lite. Åtta elever svarade dessutom att de instämmer delvis på påståendet. På de övriga påståendena svarade eleverna positivt.

Klass 3

Klass 3 visar en tydlig övervikt åt det positiva hållet. Påstående tre, vilket frågar om lärarens förmåga att väcka intresset för ämnet, svarade 12 av 13 elever att de instämmer helt eller att de instämmer i stort. 11 av 13 elever svarade att de instämmer helt, eller att de instämmer i stort på påståendena 5-7. Påstående två och fyra visar också på en positiv trend även om den inte är lika tydlig som de övriga.

Klass 4

I klass 4 ser vi en övervikt av positiva svar på frågorna om undervisning i religionskunskap. På påstående tre ser vi att 22 av 24 elever svarar att de instämmer helt eller instämmer i stort. Vidare svarar 21 av 24 elever övervägande positivt på påstående 6. På påstående fyra, angående ämnets relevans i elevernas vardag svarar 11 elever att de endast instämmer delvis, att de instämmer lite eller inte instämmer alls. Påstående sju; ”Jag tycker att jag har goda möjligheter att uttrycka mina åsikter i ämnet” besvaras positivt av 19 av 24 elever.

Klass 5

Klass 5 visar en större variation i sina svar på påståendena om undervisningen. På påstående fyra svarar 16 av 27 elever att de instämmer delvis, att de instämmer lite eller inte instämmer. 10 av 27 elever instämmer delvis på påstående fem, huruvida religionen påverkar situationen i samhället. Påstående 6 visar på en klar positiv övervikt där 21 av 27 elever svarar att de instämmer i stort eller att de instämmer helt.

Klass 1-5

Totalt sett utmärker sig påstående sex där 47 av 104 elever instämmer helt. Att 38 elever dessutom instämmer i stort gör att påståendet besvaras med en klar positiv majoritet. Påstående tre ger också en övergripande positiv bild då 83 av 104 elever besvarat att de instämmer i stort eller instämmer helt. Påstående fyra och fem har en mer jämn svarsfördelning där kategorin instämmer delvis utgörs av 34 respektive 28 elevsvar. Dessa påståenden har också störst andel negativa svar då 24 elever svarat att de instämmer lite eller inte alls på fråga fyra, och 21 av 104 elever svarat detsamma på påstående fem.

4.1.3 Ämnets innehåll

Klass 1

I klass 1 kan man inte skönja någon tydlig övervikt, åt vare sig positivt eller negativt håll, vad gäller elevernas syn på ämnets innehåll. Noteras bör dock att fem elever av 16 har på påstående nio, vilket behandlar elevernas intresse för världsreligionerna, svarat att de instämmer lite eller inte alls. Vidare kan vi se att 13 av 16 elever har svarat att de instämmer i stort eller instämmer helt på påstående 11; ”Jag tycker att undervisningen innehåller punkt 8, 9 och 10 (livsfrågor, världsreligioner och etik och moral).” På fråga 12; ”Är det något moment av livsfrågor, världsreligioner och etik och moral som du saknar i religionsundervisningen”,

kunde eleverna ge fler svar än ett. Resultatet visar att livsfrågor fick fem noteringar, etik och moral fick 1 notering och 11 enkäter saknade noteringar.

Klass 2

En majoritet i klass 2 svarade positivt på påstående åtta; ”Jag tycker att det är intressant att diskutera livets stora frågor (livet, döden och kärleken)”, 17 av 23 instämmer helt eller i stort. En förhållandevis stor del, sju av 23 instämmer lite eller inte alls på påstående 10; ”Jag tycker att det är intressant att diskutera frågor som rör etik och moral.” 12 av 23 instämmer delvis på påstående 11. På fråga 12 fick livsfrågor 13 noteringar, etik och moral fick 8 noteringar och världsreligionerna ingen notering. Åtta elever lämnade fråga 12 tom.

Klass 3

Klass 3 är tydligt positiva till påståendena kring ämnets innehåll. 11 av 13 instämmer helt eller i stort på påstående åtta. 10 av 13 instämmer helt eller i stort på påstående nio. Endast en av 13 instämmer inte alls på vardera påståendet nio, 10 och 11. På fråga 12 fick livsfrågor tre noteringar, världsreligioner en notering och etik och moral noll noteringar. Nio elever var nöjda med fördelningen och valde att lämna fråga 12 tom.

Klass 4

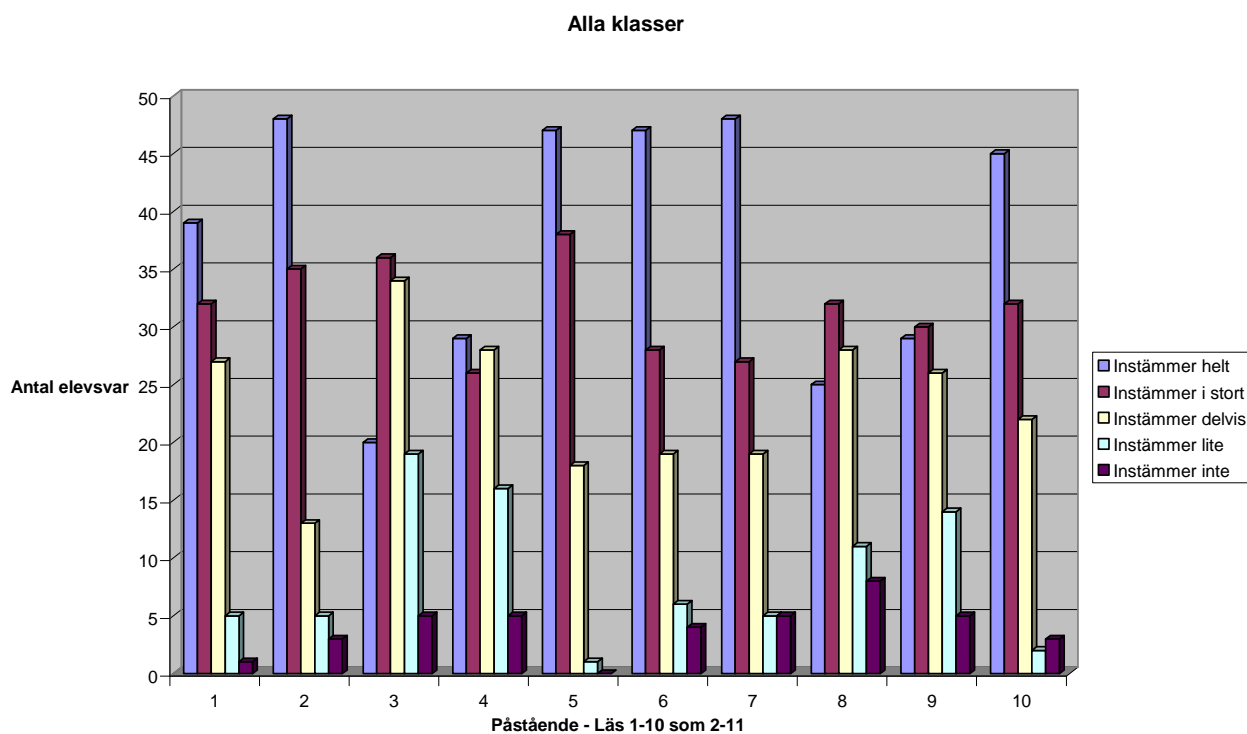
I klass 4 kan man se en positiv slagsida i elevernas enkätsvar. 22 av 24 elever instämmer helt eller i stort på påstående 11, att undervisning innehåller de tre ovan nämnda momenten. 16 av 24 svarade att de instämmer helt eller i stort på påstående 10. På vardera påstående åtta och nio har tre elever svarat att de inte instämmer alls. Livsfrågor fick, på fråga 12, två noteringar, världsreligioner fick noll noteringar och etik och moral fick två noteringar i klass 4. 22 elever valde att lämna fråga 12 obesvarad.

Klass 5

Klass 5 ger en bild av att vara positivt inställda till ämnets innehåll. 23 av 27 elever instämmer i stort eller helt i påstående åtta. 22 av 27 instämmer helt eller i stort på påstående 11, att undervisningen innehåller livsfrågor, världsreligioner och etik och moral. 10 av 27 elever instämmer delvis på påstående nio, och 11 av 27 elever instämmer delvis på påstående 10. På fråga 12 fick livsfrågor två noteringar, världsreligioner två noteringar och etik och moral fick noll noteringar. 23 elever valde att lämna fråga 12 obesvarad.

Klass 1-5

Vid en sammanställning är det noterbart att 48 av 104 elever instämmer helt på påstående åtta. 45 av 104 elever instämmer helt i påstående 11. Vidare kan vi se att 27 elever instämmer i stort i påstående åtta, och 32 elever instämmer i stort i påstående 11. Noterbart på negativ front är att 19 elever instämmer lite eller inte alls på påstående nio. På påstående nio instämmer 28 elever delvis vilket tillsammans med de elever som instämde lite eller inte alls blev 48 av 104 elever. 26 av 104 elever instämmer delvis på påstående 10, där 19 av 104 instämmer lite eller inte alls. Vid sammanfattningen av fråga 12 kan vi se att livsfrågor fick 25 noteringar, världsreligioner tre noteringar och etik och moral 11 noteringar. 73 elever lämnade frågan obesvarad. Tabellen nedan visar en sammanställning av samtliga elevers svar på enkäten. För att tabellen ska kunna tolkas korrekt skall påstående 1-10 läsas som påstående 2-11.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att eleverna överlag var positivt inställda till ämnet religionskunskap.

4.2 Intervjuer

I detta kapitel kommer vi att redovisa resultaten av de intervjuer vi gjort med lärare i religionskunskap. Det material vi anser vara mest relevant för vår undersökning kommer vi att lyfta fram i form av citat. Dessa citat kommer även att ligga till grund för nästkommande kapitel, i vilket vi diskuterar och jämför resultaten av elevenkäterna och intervjuerna med lärare. Anledningen till att vi valt att arbeta på detta sätt är att vi vill låta respondenterna komma till tals ordentligt. Dessutom anser vi att det är viktigt att vi inte tolkar svaren på något sätt i denna resultatredovisning. Vi har valt att ha med utförliga citat för att läsaren ska få en god bild av de olika respondenternas inställning till och åsikt om sitt ämne.

För att underlätta både diskussion och vidare jämförelser har vi delat upp intervjuerna i tre delar. Den första delen rör respondenternas förhållningssätt till kursplanen, den andra hur de ser på ämnets uppdelning och eventuella krissituation, och den tredje delen behandlar respondenternas förhållningssätt till undervisningen och eleverna. De frågor vi ställt utgår från vår intervjuguide som återfinns bland undersökningens bilagor.⁴¹

4.2.1 Kursplan

Vi började våra intervjuer med att fråga respondenterna hur de förhåller sig till kursplanen i Religionskunskap A, vad de anser om den, om de skulle vilja förändra något med den och i så fall vad. Samtliga respondenter tycker att den är otydlig och därmed inte helt enkel att förhålla sig till. Respondent 4 säger så här om kursplanen:

Tidigare var det ju såhär att det står att följande moment ska behandlas etc. Det gör det ju inte nu. Utan, om jag får uttrycka en hädisk tanke, så tycker jag att kursplanen kännetecknas av att det är tämligen, vad ska vi säga, det förekommer väldigt mycket pedagogiskt snömos där skulle jag påstå.

En liknande åsikt uttrycker respondent 5:

Bekant är man ju på det sättet att man måste göra återblickar då och då för att veta att man är på rätt spår. Sen kan man å andra sidan säga att kursplanen i religionskunskap är väldigt svår, så det finns många vägar att tolka den på.

---

⁴¹ Se bilaga 2

Förutom att stämma in i åsikterna om kursplanens otydligheter, anser respondent 3 att det inte är något fel med kursplanens upplägg:

Jag tycker att egentligen är det väl inget fel på den. Jag tycker dock att det är lite för luddigt alltså det är lite för fritt faktiskt, men kanske att det är mer ett problem för högstadiet att det är för fritt.

Respondent 1 delger en positiv bild av kursplanen:

Jag tycker att den ger ganska stor frihet. Det står ju till exempel att ... att du kan ta upp, vad är det, två eller flera världsreligioner visserligen då, om vi tar a-kursen, med betoning på kristendomen men det ger frihet du kan välja själv som lärare eller du kan låta eleverna till exempel välja fördjupningar inom världsreligionerna. Jag tycker att den ger stor frihet.

På en följdfråga till respondent 2 angående hur denne ser på kursplanen personligen fick vi följande svar:

Ja, det fungerar men jag har ju lagt upp den för att den ska passa mig bra och eleverna. För vi låter oss inte styras om vi inte, tycker så, för ett tag var det så att man skulle ha kristendom en termin och sen skulle man ha världsreligionerna den andra terminen. Om man tyder styrdokumentet åt det hållet och gärna vill ha det så ... så kan man göra det fortfarande. Men det är ingen klass som jag har haft på mina 30 år som vill ha det så, utan de vill ha lika många lektioner på varje religion. Och det finns ju inga så från regering och riksdag har varit här och kontrollerat oss, vi är ju inte ens kontrollerade av våra egna skolledare, de har ju inte tid med sånt. Därför gör jag som jag tycker är bäst.

Angående kursplanens utformning och hur den är formulerad säger respondent 5:

Jag saknar att den inte är mer konkret formulerad, för det är som sagt, det går att tolka den på så många olika sätt. För det finns inga, det här måste finnas med, eller det här ska inte finnas med, och framför allt hur man ska lägga upp kursen. Utan det finns vissa små begrepp som är återkommande, kommer i kursplanen och det vet man ju att de bör finnas med men sen hur mycket man ska lägga ner i tid på framförallt på de olika målen och hur exakt djupt man ska gå in på dem. Det finns det ju ingenting som egentligen avslöjar när man läser en kursplan.

Som tidigare nämnts innefattar kursplanen även betygs- och bedömningskriterier. Vi frågade respondenterna vad de tyckte om dessa. Respondent 1 svarar:

Jag tycker att bedömningskriterierna är ganska dåliga. Dem är väldigt vaga och väldigt diffusa. Och det gäller förmodligen inte bara religionen, men jag tycker att där får man jobba mycket själv och jobba kanske i ... med ... med övriga lärare och så vidare och komma ... plocka ner det på marken.

På samma ämne uttrycker sig respondent 4 på följande sätt:

Där tycker jag generellt att bedömningskriterierna är för vaga. Till på köpet så finns det ju inte bedömningskriterier för alla betygssteg till att börja med va, vi har ju till exempel inga bedömningskriterier för IG.

Vidare frågade vi respondenterna: om de fick fria händer, skulle de då förändra något i kursplanens utformning och upplägg? Respondent 3 säger:

Nej egentligen så tycker jag att den är bra. Alltså om man tittar på, jag gillar ju att det är fritt. Jag gillar att som lärare få jobba fritt och jag gillar att eleverna får vara med och bestämma för det får de. Vi har kursråd och då får de bestämma. Kristendomen är det enda som är obligatoriskt och det tycker jag att det skall fortsätta vara ... eh ... Men resten får de välja själva vilka religioner eller trosinriktningar de vill läsa om och om de vill fördjupa sig inom etiken eller så. Så jag tycker den är okej egentligen.

Samma respondent säger dock följande om bedömningskriterierna:

De är inte okej. Bedömningskriterier, de är för luddiga. De blir för subjektivt för mig som lärare att sätta betyg på det, och jag kan tycka att det är lite taskigt för hade de haft en lite schysstare lärare någon annan stans kanske dem hade varit mycket högre upp i betygsskalan, eller tvärtom ibland kanske jag är för schysst.

Respondent 5 anser att det finns utrymme för ändringar i kursplanen:

Jag skulle se till att man fokuserade mer på etik - och moralfrågorna, mycket mer och framförallt värderingsfrågor. Och kanske mindre, det är klart det är ju en politisk bakgrund till det, varför det står, men att det står att kristendom skall vara extra mycket, det kan jag väl tycka att det är inte speciellt objektivt i en gymnasiekurs.

4.2.2 Ämnets eventuella kris

Då vi i vår undersökning vill ta reda på respondenternas syn på Skolverkets rapport om att ämnet skulle vara i kris, frågade vi dem vad de anser om denna eventuella krissituation. Vi väljer här att redovisa samtliga respondenters svar. Respondent 1 säger:

För det första vet jag inte riktigt vad de menar med ämne i kris då, men jag tycker att det inte är det, därför att det är starkt intresse för religionen idag. Gå tillbaka 10-15 år sen så har det hänt så otroligt mycket på på det sättet att religion... dels tror jag att det har blivit mer tillåtande att prata om religion idag och dels har själva religionsbegreppet vidgats till att inte bara vara världsreligionerna, utan även hela nyandligheten med nya religionsbildningar där du kan koppla till ungdomskulturer och satanism och musik och allt detta. Så att det är ett dynamiskt ämne skulle jag vilja påstå... och intresset finns.

Respondent 2 uttrycker sina tankar om en eventuell kris på följande sätt:

Ja det kan man ju kalla det för att de är och naggar det i kanten. Jag har inte riktigt uppfattat det så att det är i kris men ja, är det kvar så som det är idag så tycker jag inte att det är i kris. Men tar de bort till exempel B-kursen och gör den inte obligatorisk och trycker ihop A-kursen ännu mer, då är det ju kris.

Att det skulle vara kris vill inte respondent 3 ställa upp på och säger:

Varför det? Inte jämfört med andra ämnen. Faktakunskaper har inte eleverna. Om de på ett prov skriver att Jesus levde ju 140 efter Kristus som jag fick läsa häromdagen, så är det ju någonting som verkligen är fel. Men jag tror inte att det är specifikt för religion, för när jag talar om engelsktalande länder och ber eleverna att peka ut Nordirland på en karta så kan de ju inte det, då pekar de på Island. Så jag tror att det är, nu kanske jag är lite hård och så, men jag tror att det är grundskolan, långt ner i årskurserna som har blivit för flummigt. Jag tror på att det skall vara mer ... eh ... gammal pedagogik i de kurserna så att vi kan gå vidare här.

Respondent 4 säger:

Angående frågan om religionsämnet är i kris så tycker jag inte alls att det är det va, jag tycker precis tvärtom. Man pratar ju väldigt mycket om sekularisering och man pratar om att svenskar inte är religiösa längre och så vidare, vilket jag tycker är fullständig bullshit va. Jag tror att väldigt många personer oavsett om de är med eller inte i svenska kyrkan, eller oavsett om de i vardagslivet diskuterar eller säger att de är intresserade av religion eller inte. Oavsett hur det är

med det, så tror jag att de flesta personer, inklusive ungdomar, i allra högsta grad är intresserade av existentiella frågor och moraliska frågor.

Man kan, i svaret från respondent 5, skönja att denne tycker att det finns problem med ämnet religionskunskap idag:

Tyvärr är det nog så att religion, om man tittar på Lpf94 när kursen kom in, så måste vi också veta att det finns många lärare som har haft religion innan. Det finns ett gammalt, gammalt sätt att lägga upp det på, det ser man tyvärr på äldre lärare. Det är inte så att dem är sämre lärare va, men de lägger gärna upp det gammalt, traditionell kristendomsundervisning. Jag ser det hos andra lärare, de utnyttjar inte möjligheterna och där är etik och moral en jättebra del tycker jag där man kommer in på de här frågorna värderingsövningar och värderingsfrågor. Tyvärr så tror jag att det är många lärare som framförallt av rädsla inte vågar gå in på det, för ofta är det jobbiga frågor. Och det krävs ganska mycket pedagog av dig för att kunna bolla med de här frågorna, och då är det lättare att bara köra kristendomshistoria och sen ha ett prov på det. Men då har det inte fyllt något syfte alls.

Angående religionsämnets eventuella krissituation frågade vi också respondenterna hur de ser på ämnets identitet. Skolverket menar nämligen att ett av problemen med religionskunskapen är att den egentligen består av flera ämnen. Respondent 3 anser inte att detta är ett problem:

Ja det är flera ämnen i ett men jag skulle vilja tycka att om man tittar på, inte på bara kursplanen för religionskunskap, utan på hela Lpf, då ska det vara flera ämnen i ett. Jag ser ingen motsättning mot det, utan jag tycker att när de pratar om, vi tar restaurangprogrammet här då, när de lagar mat i köket, så tycker jag inte det är något fel att prata om hur ska vi bemöta någon med en annan religion till exempel, när det gäller köket och sådär.

Respondent 5 ser stora möjligheter med att ämnet är uppdelat, snarare än att se som en orsak till en krissituation:

Det gäller ju att försöka ha en tematisk utgångspunkt där man naturligt, alla de här bitarna kommer in. Man måste ju också komma ihåg att religionsämnet, det är ju ett levande ämne, som människor varje dag bär med sig på olika sätt runt om i världen. Oavsett om du är religiös eller ickereligiös så blir vi bemöta av det, och då måste man ju göra ämnet lika levande. Att börja plocka upp det som moment, att nu tar vi bara först den religionen och sen tar vi etik och moral, så blir det egentligen plockat ur sitt sammanhang och så är det inte i verkligheten. Det är

ingenting som är utplockat på det viset utan allt rör sig i symbios med varandra och då måste man också försöka levandegöra det på kurserna. Men framför allt utgå från deras egna perspektiv till en början för att de ska känna sig delaktiga.

Som en motpol till respondent 5 svarar respondent 1 så här om ämnets identitet:

Ja, i viss mån. Man kan väl säga såhär. Om jag säger att A- och B-kursen brukar vi ha såhär att A-kursen tar upp då de klassiska världsreligionerna. Och man kommer ju naturligt in lite grann på etik där men de stora delarna har vi lagt på B-kursen med etiken. Det blir en fördjupning då. Jag tror att man ofta gör så. Men ... men det står ju även, tror jag, i styrdokumentet för A-kursen, att man ska ta upp etikdelen. Men det ... det ska jag väl villigt erkänna att det största krutet lägger jag på B-kursen då där vi har ett helt etikavsnitt på 4-5 veckor.

Ytterligare en aspekt av problemen med religionskunskapen är bedömning. Vi frågade därför respondenterna hur de ser på detta. Respondent 4 upplever följande problem med bedömningen av elevernas kunskaper:

Generellt sett kan man säga att ju mer tid man har med eleverna, ju mer mångfacetterad verksamhet man pysslar med, desto lättare är det att se olika sidor av deras eventuella kapacitet. Men här tycker jag, att vi har, jag upplever alltså att ... nu låter detta väldigt dramatiskt, det är det inte va, men det är lite stressande att ha religion. Jag tycker att vi har för lite tid. I praktiken blir det inte 50 timmar. Det är ett problem över huvud taget att eleverna inte får den tid de ska ha utan man kan säga att minimum är 50 timmar, men ofta har man inte det.

En annan sida hittade vi hos respondent 2 som inte ser några problem med bedömningsfrågan:

Nej. Jag gör inte det för att jag är så gammal i gården, och så har jag många prov. Nu har jag, på A-kursen, tre prov, och så lite muntligt.

4.2.3 Undervisning

I detta stycke vill vi dels se om våra respondenter vänder sig till kursplanen vid sin undervisningsplanering och dels hur undervisningen i sig ser ut, hur man arbetar med läromedel och om respondenterna upplever att eleverna är intresserade av ämnet. Vi frågade respondenterna om och hur man planerar sin undervisning med stöd i kursplanen. Respondent 1 säger:

Jag känner mig nog ganska fri, sen kanske jag går efter den någorlunda ändå eftersom det ändå är något jag ska göra. Men just det här att jag har ... jag kan ju då välja att bara ta en världsreligion och så får dem själva fördjupa sig, eller man går bara igenom en eller två och skippar några. Jag är ganska traditionell så jag tar dem fem världsreligionerna eller vad det nu är för trosuppfattningar.

Respondent 3 redogör för sina tankar om kursplanens del i sin undervisningsplanering:

Jag känner mig styrd av den på det sättet att jag måste se till att alla elever som vill kan nå mer än godkänt. Och för att nå mer än godkänt så måste dem ha läst ... några världsreligioner måste dem kunna jämföra med varandra. Så jag kan inte bara köra etik hur mycket jag än vill det. Kristendomen måste jag ju ha med, för det står väldigt klart och tydligt så att, jag är styrd på ett sätt. Men samtidigt står det ingenting om hur mycket man skall läsa om varje, eller vilka världsreligioner.

Respondent 5 delger att han inte känner sig styrd men är ändå lite osäker över hur han skall arbeta med sin planering gentemot kursplanen:

Det är jättemånga mål. Vilka mål skall man fokusera mest på? Skall man fokusera exakt lika mycket på varje mål, eller finns det något mål som är viktigare än något annat, det är ju där som tolkning går in. Det finns dem som läser kristendom, oj det här är ju viktigast, det här är det viktigaste målet, och så gör man någon värdering mellan målen. Eller så kan man vara slavisk och räkna ut exakt hur många procent varje mål tar av kursens tid.

På samma fråga svarar respondent 4 kortfattat och leder oss dessutom in på nästa område under undervisningsdelen, läromedel:

Ja det gör jag, men jag skulle nog vilja påstå, om jag skall vara uppriktig, att man styrs nog mer av dem läromedel man har än av kursplanen.

Vi ville veta hur respondenterna använder sig av läromedel i sin undervisning för att se huruvida de känner sig bundna av exempelvis läroböcker. Dessutom ville vi undersöka hur de i allmänhet förhåller sig till sin undervisning. Respondent 3 säger så här:

Jag har ju en bok det finns inte så jättebra böcker i religionskunskap tycker jag, inte för det här programmet, inte för de här eleverna. För dem tycker att det mesta är jobbigt och tråkigt att läsa. Läroboken är mest till för elever som tycker att det är bra att ha en lärobok. Jag delar ut den men

jag brukar inte köra så mycket runt den. Jag har instuderingsfrågor till varje grej vi gör. Vissa av dem behöver det här, läsa - skriva, mina prov kan man klara utan att ha läst boken om man har kommit på lektionerna och lyssnat.

Respondent 5 uttrycker sig så här kring läromedels plats i undervisningen:

Det är ok att de har en grundbok att bläddra i och känna att det finns en bas, om boken är bra då. Men det får aldrig vara den som tar taget. Det tror jag inte på, att nu skall vi följa, nu är det kapitel 1 och när vi har läst klart det så skall vi ha prov. Det går inte för det är inte intressant för eleverna.

Vi ville få en uppfattning om hur respondenterna såg på elevintresset för deras undervisning och ämnet, varpå vi frågade om just elevernas inställning. Samtliga respondenter upplever att eleverna generellt är positivt inställda och intresserade av religion och undervisningen i religionskunskap. Respondent 5 får svara för respondenterna:

Det är bara en myt att elever inte skulle vara intresserade av religion, för elever har så otroligt mycket åsikter bara man får fram dem och kan börja diskutera dem.

Vi frågade därefter respondenterna hur de gick tillväga om de märkte att elevernas intresse svalnade eller sviktade. Respondenterna svarade då lite olika, respondent 3 säger:

Nja du. Det beror på klassen. Är de pratglada vilket jag brukar ha, väldigt pratglada klasser, tror det har lite med programmet att göra, de är inte så teoretiskt lagda. Ibland kan jag komma med värsta frågan, bara skriva på tavlan abort, ja eller nej. Prata i tio minuter så diskuterar vi det sen. Så jag försöker få in etiken så fort de liksom ... åhhh ... och sen kan man utgå från det.

Respondent 1 uttrycker sig på följande sätt:

Jag vet inte. Jag tycker nog generellt att de är ganska intresserade. Om det beror på att det är den här skolan eller inte, men jag har inte upplevt att dem är negativa, utan tvärtom att de tycker att det är ganska kul. Vad jag tror ändå är ganska viktigt, det är ju att knyta alla religioner till vad som händer nu. Så att det inte är något som har varit för länge sen, utan att man kopplar det till aktualiteter alltså. Du kan ju utnyttja tv jättemycket, existens och hela den baletten, du kan ta en dagstidning, åtminstone en gång i veckan står det väl någonting om religionen.

Respondent 5 ser vikten i att utmana sina elever:

Jo men det försöker man alltid. När man upptäcker att man inte når fram med någonting, då gäller det att utmana eleverna. Man kan ställa de svåra frågorna, man kan chocka dem, man kan göra på alla möjliga sätt för att få dem att komma igång. Man kan ju aldrig nå alla alltid. Det måste ju finnas någon form av vilja hos eleven själv. Om inte eleven själv möter dig på halva vägen så är det ju kört. Man får framförallt aldrig vara slavisk i religionskunskap.

Vi ville veta hur respondenterna tar upp religionsbegreppet med eleverna då vi anar att det inte alltid diskuteras i religionsundervisningen. Vi tror att en diskussion kring religionsbegreppet kan vara ett sätt att öppna elevernas sinnen inför ämnet och dess olika aspekter. Respondent 2 svarar, på frågan om hur denne behandlar religionsbegreppet med eleverna:

Jag börjar ju med det; vad är religion över huvud taget. Och sen frågar jag vad de väntar sig. Religionskunskap heter ju ämnet, och sen frågar jag vad är det ni ska få kunskap i. Så kommer de med lite funderingar och så bygger vi vidare på det.

Så här svarar respondent 3 på samma fråga:

Jag brukar säga att meningen är inte att vi ska komma fram till ett svar hela tiden. Vad är religion? brukar jag ha en hel lektion om. Så får man prata om det. Måste man ha en gud i en religion eller är det ett sätt att se på livet. Fotbollshuliganer, kan det klassas som en religion, alltså att, vad är religion, det är ju ett jättesvårt begrepp och vi hade ju den diskussionen även på universitetet och inte kommit fram till något svar sådär. Men jag tycker att det viktigaste är att eleverna får prata och fatta att man behöver faktiskt inte alltid komma fram till ett svar som man kan skriva ner på ett papper, utan att det är utbytet som står väldigt mycket i kursplanen, att de ska kunna respektera varandras åsikter.

Respondent 1 lägger ner ganska mycket tid på att tala om religionsbegreppet med eleverna:

Ja, jag lägger ganska stor vikt vid det. Och då försöker jag, jag har dels en stencil där man försöker förklara begreppet religion då. Och olika förklaringar till allt vad det innebär att vara religiös för att på något sätt, tycker jag, få det som ett raster över allt som man gör

Avslutningsvis frågade vi respondenterna om hur de såg på ämnets nuvarande namn, religionskunskap. Respondent 1 svarar att:

Både ja och nej, rent spontant skulle jag väl kunna tänka mig religion och livsåskådning eller något liknande, eftersom man även försöker plocka fram elevernas egna tankar om det här med livet då. Så att kanske ett lite större begrepp. Ja ett tillägg är väl jättebra.

Respondent 4 ger sin syn på ämnet snarare än att diskutera ämnets namn:

Ja alltså jag tillhör ju dem som överhuvudtaget tycker att det här med ämneslösning kan man ifrågasätta. Jag tycker alltså att man i högre utsträckning bör läsa projektinriktat på olika sätt, och jag har jobbat med det i flera år på komvux. Ett exempel är renässansen, varför läser man det i olika ämnen? Varför läser man inte bara om renässansen som helhet. Sen om du kallar det för religionskunskap eller vad du nu kallar det för det spelar ingen roll, däremot är jag lite bekymrad över när det förekommer såna här signaler att man skall slå ihop ämnen och spara tid och sådär.

Respondent 5 diskuterar relevansen av ämnets namn och ger förslag på en alternativ lösning:

Egentligen inte, om man tänker från eleverna och hur de uppfattar det när de skall börja med kursen, så heter den religionskunskap. Då är de övertygade om att nu skall vi gå igenom religionerna på djupet i 150 poäng, och så är det ju inte. Så det är kanske en lite missvisande titel. Etik och livsåskådning hade kanske varit en bättre titel.

4.3 Skolverket

Vi har vid flera tillfällen under arbetets gång varit i kontakt med skolverket för att få deras syn på dels utsagan om religionsämnets krissituation, och dels deras roll i kommunikationskedjan. Vi har både mailat⁴² och ringt, dock utan någon större framgång. Då vi bad om att få tala med någon sakkunnig inom religionskunskap på gymnasiet blev vi hänvisade till upplysningstjänsten där man inte kunde besvara våra frågor. De avböjde en intervju och hänvisade i sin tur till skolinspektionen samt en publikation på sin hemsida: ”Allmänna råd och kommentarer för kvalitetsredovisning.”⁴³ Publikationen innehåller rekommendationer till hur skolorna på bästa sätt ska tillämpa kursplaner och övriga

---

⁴² Se bilaga 4.

⁴³ www.skolverket.se, 15 december 2008.

styrdokument, och den vänder sig till samtliga skolformer. Den har alltså en vägledande funktion och det sägs ingenting om vilken skyldighet skolorna har att behandla den.⁴⁴

---

⁴⁴ www.skolverket.se, 15 december 2008.

5. Resultatdiskussion

I detta kapitel kommer vi att diskutera resultatet av vår undersökning, både utifrån tidigare forskning i ämnet och utifrån vår ståndpunkt. Diskussionen kommer att föras mot bakgrund av elevenkäterna och intervjuerna med religionslärare. Vi kommer att utgå från punkterna: skolverket, lärare och elever och ämnar diskutera dessa dels separat och dels jämförande. Vi kommer hela tiden att ha kommunikationskedjan som utgångspunkt i diskussionen.

5.1 Skolverket

Tyvärr har vi inte haft den kontakten med skolverket som vi hade önskat när arbetet med undersökningen startade. Som vi nämnt tidigare har skolverket varit ovilliga att erbjuda sin hjälp och sin syn på ämnet religionskunskap. När vi frågat efter någon sakkunnig har vi bara hänvisats till deras upplysningstjänst. Detta gör att vi till stor del får förlita oss på det material som finns på Skolverkets hemsida i form av publikationer och rapporter. Vi ämnar, trots detta föra en diskussion kring Skolverkets roll i kommunikationskedjan. Att en sådan diskussion i detta fall blir subjektiv, där våra tankar och åsikter står i fokus är ofrånkomligt, men då situationen är som den är, ser vi det som vårt enda alternativ. Att diskutera Skolverket och kommunikation ter sig i sammanhanget ganska ironiskt, men är av stor vikt, framförallt då vår slutsats, som vi skall se, blir att kommunikationen måste förbättras, till stor del just från Skolverkets sida.

Vi ställer oss frågande till Skolverkets passivitet i kommunikationen med skolor och med lärare. Eftersom de lärare vi pratat med och vi själva anser att kursplanen är vag undrar vi om det förs en diskussion om huruvida kursplanen i religionskunskap skall och bör ändras. När vi frågade om vilka kontrollelement Skolverket har för att utvärdera och förändra religionskunskapen fick vi till svar att vi skulle kontakta skolinspektionen, och att det fanns direktiv i publikationen ”allmänna råd och kommentarer för kvalitetsredovisning.”⁴⁵ Via skolinspektionens hemsida framkom det att den granskning som skolinspektionen gör, görs på skolor och inte i specifika ämnen.⁴⁶ Mot bakgrund av denna, som vi ser det, bristfälliga kvalitetsgranskning, ställer vi oss frågande till hur man i en publikation kan uttrycka sig i termer av att religionskunskapen som ämne skulle vara i kris. Vi hittar i stycket ”perspektiv på religionskunskapen” ingen hänvisning till en specifik undersökning som skulle kunna

---

⁴⁵ www.skolverket.se 15 december 2008.

⁴⁶ www.skolinspektionen.se, 15 december 2008.

understödja utsagan om att ämnet skulle vara i kris.⁴⁷ När vi i vår mailkontakt med Skolverket till slut fick svar, utgjordes det svaret av otydligheter, sånär som på uttalandet att publikationen vi hänvisar till inte höll måttet.⁴⁸ Ingen vidare motivering gavs och det tillsammans med det faktum att publikationen, efter vårt första skickade mail, tagits bort från Skolverkets hemsida måste ses som ett aningen suspekt beteende. Utan att dra några större växlar kring detta kan vi bara uttrycka vår önskan om att vi hade velat få Skolverkets ståndpunkt. Naturliga följdfrågor blir; är det inte kris längre? Vad har gjorts för att förbättra situationen? Har nya undersökningar gjorts som visar på motsatsen?

I publikationen ”varför ser kursplanerna ut som de gör?” diskuterar Skolverket själva kursplanens nuvarande utformning och kommer fram till att det finns problem med att den är så pass abstrakt formulerad. Vi frågar oss mot bakgrund av detta, varför man inte har gjort någonting för att förtydliga den. Eftersom lärarna vi intervjuat och Skolverket själva ser svårigheter med att tolka den, kanske en lösning kunde vara att faktiskt göra om den till mer av en checklista där ämnets innehåll skulle kunna bockas av. En av respondenterna som har sett flera kursplaner komma och gå säger att det på ett sätt var lättare att förhålla sig till en kursplan som var mer detaljerad. Vi anser att det finns utrymme för att göra kursplanen mer detaljerad, dock inte genom att gå tillbaka till hur de var utformade tidigare. Vi vill inte inskränka lärarens frihet, utan snarare underlätta för läraren vid planering och bedömning av ämnet.

Vilka insatser skulle vi då önska att Skolverket stod till tjänst med? Vi är inte till fullo insatta i den ekonomiska eller politiska situation som reglerar Skolverkets möjligheter att agera i ämnesspecifika frågor. Detta till trots har vi ett par synpunkter och förslag till åtgärder som skulle kunna genomföras. Vi skulle vilja se att man gör utförligare granskningar av religionskunskapen på gymnasiet, för att se vilka problem som finns och inte minst för att undvika att ämnet eller ämnena får oförtjänt dåligt rykte, och att dessa granskningar följs upp genom ett åtgärdsprogram. Det Skolverket skriver på sin hemsida har förvisso en sanningshalt; ämnet har en del stora problem, bland annat med identiteten och bedömningen men det ges inga konkreta förslag till hur dessa problem skulle kunna åtgärdas. Skolverket borde ta till vara på och få feedback från religionslärare på gymnasiet mer än vad vi tror görs idag. Lärare som brinner för sitt ämne och som är villiga att tala om det. Bara bland de lärare vi talat med, märktes ett stort engagemang och en vilja att komma till rätta med problematiken kring ämnet.

---

⁴⁷ Se bilaga 3.

⁴⁸ Se bilaga 4.

Ytterligare en åtgärd från skolverkets sida skulle kunna vara att tillsätta en utredning av gällande styrdokument. Förhoppningsvis skulle en sådan utredning, i kombination med den feedback vi tror att religionslärare kan bidra med, leda till en förändring och förbättring av styrdokumentet som är mer förankrade i dagens gymnasieskola.

5.2 Lärare

Lärarnas syn på sitt ämne och på undervisningen hade vi, innan undersökningen började, inte så mycket åsikter om. Vi anade att lärarna hade det motigt då våra förningar om elevernas syn på ämnet var negativt präglade. Intervjuerna visade dock att lärarna inte alls upplevde det som motigt att undervisa i religionskunskap. Tvärtom visade de stort engagemang för sin roll som religionskunskapslärare. Självklart ser vi ett samband i att lärarna villigt deltagit i vår undersökning och att de alla är positivt inställda till sitt ämne, och att vi därmed kunde ha fått andra svar av andra respondenter. Som vi kunde se i enkätsvaren var lärarnas engagemang något som smittade av sig på eleverna som svarat att de upplevde sina lärare som engagerande i undervisningen. Lärarna lyfte fram både positiva och negativa aspekter i ämnet, men ingen av lärarna talade om någon krissituation som det ser ut idag. Däremot, om man fortsätter att skära ner och komprimera kurserna, så skulle det kunna bli en kris, menade några av dem. Deras syn på elevernas intresse var positivt. Flera av dem påpekade att elever tycker om att prata och diskutera men att de tycker mindre om att plugga in ren fakta om religionerna, och att matas med information. Detta stämmer väl överens med de svar vi fick på enkäterna.

Frågan är då vari problematiken med ämnet ligger; om lärarna är positiva och om de dessutom upplever att eleverna är det, vilket vår undersökning visar att de är, så borde det rimligtvis inte finnas några problem. Men det gör det uppenbarligen, vilket våra respondenter håller med om. Vi tror att problemet delvis ligger i kursens upplägg. Lärarna känner att de inte har tillräckligt med tid och att de känner sig styrda av kursplanen, vilken dessutom upplevs som "luddigt" formulerad. Vi anser att problemet till viss del också ligger hos lärarna, då vi anar att flera av dem är ganska inarbetade på ett traditionellt sätt att undervisa. Med traditionellt menar vi en stark betoning på och med utgångspunkt i världsreligionerna. Vad det sedan beror på att lärarna förhåller sig så till ämnet kan ha flera orsaker. En orsak kan vara att lärarna känner att de inte orkar förnya sig och ta till sig modern pedagogik. Detta kan också grundas i en rädsla för att lärarna med nya pedagogiska grepp kan misslyckas och att man därför använder gamla beprövade metoder. Eftersom kursplanen ger stort utrymme

för att lägga upp undervisningen som det passar varje lärare, är det ingen som ifrågasätter enskilda lärares arbete.

Ett problemområde som framkom under intervjuerna är bedömning. Respondenterna uttryckte att de kände sig stressade över den relativt korta tid man har med eleverna i religionskunskap. Att som en av respondenterna uttrycker, få ha en så mångfacetterad relation som möjligt med eleverna är en av grundstenarna till att kunna göra rättvisa bedömningar. Betygs- och bedömningskriterierna som återfinns i styrdokumentet är enligt respondenterna lika luddiga som kursplanen, om inte mer. I kombination med att områdena etik och moral och livsfrågor är svårbedömda då de har elevers åsikter och tankar som grund, blir bedömningsdelen av religionskunskapen komplicerad. I en c-uppsats av Andreas Thuresson och Jonas Hultqvist är författarna inne på samma linje:

Betygskriteriernas utformning kan innebära ett stort problem när det handlar om rättvisa. Eftersom de är så diffust formulerade finns det ingen anledning att tro att alla lärare i hela Sverige kan tolka betygskriterierna på samma sätt. Vissa skolor i landet har högre snittbetyg än andra. Frågan är om detta beror på en högre kunskapsnivå bland eleverna eller om det helt enkelt är så att lärare på olika skolor tolkar betygskriterierna olika. Om det skulle vara det sistnämnda innebär det att rättviseaspekten uteblir.⁴⁹

Vi anser att kriterierna för bedömning måste specificeras och bli mer konkreta. Vi tror också att en dialog mellan lärare och styrdokumentets författare måste till för att utveckla sättet vi skall bedriva undervisning på. Att det görs en tydlig och konkret koppling mellan myndighet och lärare kan förhoppningsvis leda till att religionskunskapen kan bli ett tydligare och mer välutvecklat ämne från grunden. Förbättrar och förtydligar vi ämnet underlättar det arbetet för såväl myndigheterna vars roll är att göra utvärdering och uppföljning av ämnet, som för lärare och elever. Detta på så vis att de får mer kött på benen gällande vad undervisningen faktiskt syftar till.

En sak vi fann anmärkningsvärd var hur respondenterna svarade på frågan om de hade några knep för att få igång eller bibehålla intresset hos eleverna. Några av respondenterna betonade vikten av att utmana, överraska och variera sig i sin undervisning. Utifrån det sätt som vi ser på undervisningen i religionskunskap och hur den bör bedrivas, anser vi dessa vara ledord snarare än knep man plockar fram ur rockärmen när intresset och inställningen från eleverna svalnar.

---

⁴⁹ Andreas Thuresson & Jonas Hultqvist "Betygsättning i religionskunskap A - En studie om religionslärares förhållningssätt till bedömning och betygssättning", Växjö universitet 2005, s. 25.

I samband med diskussionen om religionsämnets eventuella kris, frågade vi lärarna hur de ser på ämnets uppdelning. Ingen av lärarna sade sig ha några problem med hur de fördelar tiden mellan momenten, mer än att de är för lite tid totalt sett. Däremot ansåg lärarna att namnet religionskunskap kanske inte är det mest relevanta, något som vi även diskuterade inför arbetet med undersökningen. Flera av lärarna kunde tänka sig att ta med livsåskådning i ämnets namn, någon föreslog även att etik skulle ingå. De var överens om att något slags tillägg kunde vara på sin plats.

Vi anser att det finns fog för ett namnbyte, både om man ser till lärarnas och elevernas kommentarer. Elevernas övervägande negativa associationer till begreppet religion skulle kunna ligga till grund för ett namnbyte där religion eventuellt skulle kunna strykas. Detta kan man problematisera på olika sätt. Man kan hävda att det inte skulle förändra någonting om man tog bort ordet religion ur namnet, utan att det bara skulle innebära att man försökte undvika ett känsligt begrepp. Man kan å andra sidan hävda att man, i och med ett namnbyte, följde med i utvecklingen av ämnet och insåg att det inte är samma fokus idag som det var när namnet religionskunskap fastställdes.

5.3 Elever

Innan vi började arbeta med den här undersökningen hade vi en bild av att gymnasieelever idag känner ett motstånd inför religionsämnet, att de ser ämnet som något nödvändigt ont som inte har något med deras verklighet att göra. Den uppfattningen grundade vi på vår egen erfarenhet av religionsundervisning och på samtal med andra lärarstudenter. Med facit i hand kan vi konstatera att vi till viss del har rätt. Det finns elever som har gett en negativ bild av religionsämnet. Dock är det förvånansvärt många som inte alls är negativa utan tvärtom verkar tycka att religionskunskap är ett viktigt och intressant ämne.

Ca 70% av eleverna svarade att de instämmer helt, eller till stor del på påståendet att undervisningen i religionskunskap är intressant. Andelen positiva svar i de olika klasserna visade sig vara jämt fördelat, det var alltså ingen klass som var påtagligt mer negativa än andra till religionsämnet. Utifrån detta kan vi alltså dra slutsatsen att vår föraning om ämnet inte stämmer fullt ut. Att religionskunskap är ett ämne som faktiskt intresserar elever är något som framkommit i tidigare studier. I en studie från 1991 har Ove Larsson undersökt vad elever i årskurs nio tycker om fenomenet religion och om skolämnet religionskunskap.⁵⁰ Hans resultat visar att elevers inställning till ämnet i huvudsak är positivt. Grunden för

---

⁵⁰ Ove Larsson, "Religionen i skolan och skolans religionsundervisning" Göteborgs universitet: Vad-Hur-Varför nr.4, 1991.

elevers åsikter om religionskunskapsämnet läggs som vi ser det i just högstadiet och en granskning av hans studie är därför relevant för vår undersökning.

Ove Larsson skriver:

Alla är i huvudsak positiva till ämnet och den nytta det gör som förmedlare av förståelse för andras livsvillkor och traditioner. /.../ Att få läsa om andra religioner än kristendomen upplevs som positivt och betydelsefullt för att kunna ta hänsyn till människor med annan kulturell bakgrund. Att ämnet av många förväntas vara tråkigt beror enligt en elev just på 'att man tror att det bara är kristendomsundervisning'.⁵¹

Tanken om att religionskunskapsämnet egentligen är kristendomsundervisning är förmodligen inte lika vanlig idag som för 20 år sedan, men att elever har förutfattade meningar om ämnet kan inte förnekas. Vår uppfattning är att dessa förutfattade meningar inte nödvändigtvis är negativa, vilket också våra enkätsvar antyder. I boken *En skola - flera världar. Värderingar hos elever och lärare i religionskunskap i gymnasiet* (1995) av Ulf Sjödin angående gymnasieelevers och lärares värderingar i religionskunskap, framkommer samma tendens som i den studie Ove Larsson genomfört.⁵² Sjödens undersökning visar att ämnet anses vara viktigt av eleverna överlag. Han kommer dock fram till att ämnet ibland ses som viktigt men oengagerande vilket han tror kan bero på att undervisningen är bristfällig.

Man kan också uppmärksamma den tredjedel av eleverna som tycker att ämnet är viktigt men oengagerande. Dessa elever har alltså en positiv inställning till ämnet, men negativa erfarenheter från undervisningen.

Ämnets utformning förvaltas olika från lärare till lärare och dennes roll ser Sjödin precis som vi som väsentlig för elevernas inställning till ämnet. I vår enkät hade vi två frågor som berörde just lärarens roll i undervisningen och elevernas syn på denna. Anmärkningsvärda 80% tyckte att lärarna visar stort engagemang för att väcka deras intresse. Lika stor andel av eleverna tyckte att lärarna arbetade aktivt för att de skulle få förståelse för ämnet. Här kan det ha spelat in att lärarna satt med i klassrummet när eleverna fyllde i enkäterna men som vi ser det är den positiva övervikten så stor att vi ändå kan dra slutsatsen att eleverna uppskattar och ser positivt på sina lärares insatser. Vi tror att ämnet religionskunskap kan vara ett modernt, aktuellt och intressant ämne och vi har även genom vår enkätundersökning fått reda på att

---

⁵¹ Larsson, s. 37

⁵²Ulf Sjödin, *En skola - flera världar. Värderingar hos elever och lärare i religionskunskap i gymnasieskolan*. Lund: Plus ultra,1995.

elever tycker det samma. Vi tror att ett problem kan vara att en lärare hur engagerad och bra han eller hon än är, kan ha brister, framförallt tror vi att lärare ibland är dåliga på att motivera varför vi faktiskt läser det vi läser i religionskunskap. Svaren som gavs på enkäten angående ämnets relevans i elevernas vardag, påstående fyra, ger oss ytterligare anledning att tro detta. I kategorierna instämmer delvis, lite eller inte finner vi anmärkningsvärda 56% av elevsvaren. Vi anser att denna siffra pekar på att elever faktiskt inte vet eller har fått veta varför vi läser religionskunskap och varför det är ett relevant ämne idag. Ungefär samma procentandel, 47% instämmer delvis, lite eller inte i påstående fem, vilket inriktar sig på hur religionen påverkar situationen i samhället. Om undervisningen i religionskunskap inte är förankrad i elevernas verklighet, är det inte konstigt om de inte förstår varför religion är så viktigt i samhället idag och i deras egen vardag.

Hela 72% instämmer helt eller i stort i påståendet att det är intressant att diskutera livets stora frågor. Vi ställer oss frågan om momentet livsfrågor skulle kunna fungera som något mer än ett delmoment i religionsundervisningen. Kanske kan man som lärare börja med att diskutera livsfrågor med eleverna för att på så sätt få dem att förstå att religion i grund och botten handlar om att människor genom historien har sökt svaren på samma frågor som eleverna själva ställer sig. Låter man eleverna ställa sig dessa frågor och diskutera dem med varandra, så tror vi att det bidrar till ett större intresse för hur olika trossystem är uppbyggda och hur de har sett ut genom historien. Denna tanke underbyggs av Pernilla Lejon som i sin c-uppsats "Livets skola. Religionsundervisningens bidrag till gymnasieungdomars livsfrågor och livstolkning" skriver:

Enligt undersökningen menade flera elever att diskussionerna har en framträdande roll i bearbetningen av livsfrågor, dels genom att man får ta del av andras tankar, dels genom att man får uttrycka sig. Om religionsundervisningen handlar om det som djupast angår en, med Tillich's (1958) termer, har den goda möjligheter att nå eleverna med nya tankar om livsfrågor som berör och ses som aktuella. Eftersom kyrkan inte längre är en gemensam institution för bearbetning av livsfrågor (Wikström, 1993) kanske istället skolan i allmänhet, och religionsundervisningen i synnerhet, kan bli en arena för eleverna att mötas och ta del av olika tankar om livsfrågor.⁵³

Som vi var inne på i introduktionen till denna undersökning, ser vi religionsämnet som ett forum för diskussionen om bland annat livsfrågor, och religionsläraren som ett bollplank och en objektiv diskussionsledare som kan problematisera frågorna och hjälpa eleverna att själva

---

⁵³ Pernilla Lejon, "Livets skola. Religionsundervisningens bidrag till gymnasieungdomars livsfrågor och livstolkningar." Linköpings universitet, 2007, s. 40.

hitta svar. Genom att dels använda livsfrågor som utgångspunkt, och dels ha en diskussionsbas i ämnet tror vi att man skulle kunna öka elevernas intresse för religionens roll i deras vardag och även i samhället i stort.

55% instämmer helt eller i stort i påståendet att det är intressant att diskutera världsreligionerna. Resterande 45% av eleverna instämmer delvis, lite eller inte alls i samma påstående. Det anser vi vara en anmärkningsvärt hög andel. Vi tror att den negativa andelen skulle kunna minska om man genom diskussion underströk att världsreligionerna inte bara handlar om att stapla fakta på varandra, utan att de har en betydande roll i ett större sammanhang. Vi förespråkar alltså ett fokusskifte inom religionsundervisningen som vi anser att den ser ut idag. Världsreligionerna fungerar fortfarande som utgångspunkten och de övriga momenten, vilka eleverna visar störst intresse för behandlas i mån av tid. Detta fokusskifte kommer an på både kursplanens utformning och lärarnas förhållningssätt till ämnet.

En stor majoritet av eleverna, 74%, anser att de tre momenten livsfrågor, etik- och moralfrågor och världsreligioner behandlas i undervisningen. Vad svaren inte avslöjar är hur kursens timmar disponeras på de olika momenten, alltså hur mycket tid som läggs på varje, och vad momenten konkret innehåller. Att undersöka detta skulle vara väldigt intressant att göra men den hade krävt mycket mer tid och resurser än vad som tillhandahållits oss. Möjligen skulle detta uppdrag kunna åläggas Skolverket.

Avslutningsvis vill vi diskutera de svar vi fick på enkätens öppna fråga, om hur eleverna egentligen tänker när de hör begreppet religion. Vi trodde på förhand att en stor del av eleverna tänkte på religion i negativa tankebanor. De svar vi fick visade att det fanns fog för vår föraning, även om en majoritet av eleverna gav svar som vi ansåg vara neutralt värderande kunde vi när vi jämförde tydligt positiva svar med tydligt negativa se en klar övervikt åt det negativa hållet. Att vi kunde se en övervikt av negativa svar kontra positiva går emot den bild som övriga svar i enkäten visar, vilken är den att elever faktiskt har en positiv bild av ämnet och undervisningen. En viss problematik kan då istället ligga i hur vi diskuterar och funderar kring begreppet religion. Att ha en undervisning där världsreligionerna får ligga till grund är som vi ser det inte den bästa lösningen att bemöta religion, livsfrågor och etik och moral på. Att istället bedriva en undervisning där fokus kan ligga på att lyfta upp fördomar och tankar om religion idag, och bemöta dessa kan bakvägen leda till att vi lär oss om exempelvis världsreligionerna.

6. Sammanfattande diskussion

Resultatet vi fått fram genom vår enkätundersökning och djupintervjuerna med lärare har gett oss svaret på vår frågeställning:

Det är inte befogat att benämna religionskunskap som ett ämne i kris.

Kris är en alldeles för stark benämning på ämnets nuvarande tillstånd då både lärare och elever har ett engagemang och ett intresse för ämnet. Detta eliminerar dock inte det faktum att religionskunskapen är ett ämne med problem. Vi tror att problemen ligger i en för traditionsenlig undervisningsmall som många lärare blint vänder sig till utan att ifrågasätta och utmana sig själva och eleverna. En del av problematiken ligger, som vi fler gånger tryckt på, hos Skolverket och deras arbete med styrdokument och sättet man vidare arbetar med dessa. Ett annat problem är bedömning och betygssättningsprocessen. Vi tror inte att det finns en lösning som skulle göra ämnet problemfritt och vi tror inte heller att ett ämne nödvändigtvis skall vara helt problemfritt. Att vrida och vända på religionskunskapen håller det hela tiden dynamiskt och levande. Det måste även alltid finnas utrymme för förändring, diskussion och reflektion, i alla delar av vår kommunikationskedja.

Att arbeta med livsfrågor som utgångspunkt kan vara ett sätt att utmana religionsundervisningen, men det kräver att kursplanen tillåter och kanske till och med understryker detta tillvägagångssätt. Just arbetet med livsfrågor som en viktig del i undervisningen är något som varit aktuellt tidigare. Sven-Åke Selander skriver i sin bok *Undervisa i religionskunskap*⁵⁴ (1993):

På gymnasiet fick medvetenhet om livsfrågornas betydelse också innehållsliga konsekvenser. Livsfrågorna kunde, rekommenderades det, åskådliggöras genom att innebörden i sekulariseringsprocessen diskuteras: 'målet bör vara att visa på ett problemområde i nuet och dess historiska förutsättningar'. Studiet kan starta 'i någon konkret livsfråga, hämtad från elevens egen värld' eller så kan man genomföra ett tematiskt studium 'och utgå från något problem som erfarenhetsmässigt för in i en viktig livsfråga', t ex frågan om människans förhållande till naturen och miljöproblemen.

---

⁵⁴ Sven-Åke Selander, *Undervisa i religionskunskap*, Lund: Studentlitteratur, 1993.

Våra tankar är alltså inte helt nya, men som vi ser de ändå relevanta då vi fortfarande, 15 år efter att Sven-Åke Selander presenterat sina tankar om livsfrågepedagogik, i viss mån stampar i samma fotspår.⁵⁵

Hur ser då framtiden ut för religionskunskapen på gymnasiet? Naturligtvis hoppas vi att ämnet får det utrymme det behöver och att samspelet mellan alla delar av kommunikationskedjan förbättras och leder till en positiv utveckling som gynnar både lärare och elever. Carl E. Olivestam ger i sin bok *Religionsdidaktik - om teori, perspektiv och praktik i religionsundervisningen*, sin syn på ämnets framtid och lyfter fram två viktiga perspektiv i undervisningen.⁵⁶ Han menar att religionskunskapen har två uppdrag; ett harmoniserande och ett provocerande. Det harmoniserande uppdraget går ut på att söka efter gemensamma företeelser i religioner och lyfta fram dessa för att på så sätt bidra till en större förståelse för att man, i de olika religionerna, ofta söker svar på samma frågor, men att man gör det på olika sätt. Detta får dock inte leda till en rationalisering, där man slår ihop olika religioner, utan det är viktigt att man gör en jämförande analys.

Det andra uppdraget är av motsatt karaktär och beskrivs av Olivestam som det provocerande uppdraget. Då lyfter man fram olikheterna mellan religionerna och problematiserar dessa så att skillnaderna tydliggörs. Eleverna får här chansen att kritiskt granska de olika trossystemen och deras betydelse för individen och samhället. Dessa uppdrag leder, enligt Olivestam, till att läraren kan frångå den strikta undervisningsstrukturen och på så sätt skapa interaktion i klassrummet. Vi tycker att detta är en positiv utvecklingstanke för religionskunskapen. Att problematisera både likheter och skillnader mellan religionerna, istället för att djupstudera en religion i taget, tror vi är den rätta vägen att gå för att väcka elevernas intresse och få dem att tänka självständigt, både kring frågor som rör den egna existensen och de stora trossystemen. Eleverna behöver ibland provoceras något för att inse att religionsfrågor är något som rör alla människor i ett samhälle. Likaså behöver de få hjälp av sin lärare med att förstå att mycket av innehållet i de olika trossystemen liknar varandra.

Vi vill slutligen åter trycka på att det inte finns en mall där lösningar på religionskunskapens problem är tydliga. En sådan mall är heller inte som vi ser det önskvärd. Som vi uppfattar det är förhållandet mellan kursplan, lärare och elever inte tillräckligt välsmort. Vi ser att man, istället för att arbeta tillsammans mot gemensamma mål, arbetar på

---

⁵⁵. ”Att med livsfrågor som bas locka till reflektion och diskussion och att inse att frågan ofta är viktigare än svaren är grunden i livsfrågepedagogik”. Selander, s. 57.

⁵⁶ Carl E Olivestam, *Religionsdidaktik - om teori, perspektiv och praktik i religionsundervisningen*, Stockholm: Liber AB, 2006.

eget håll, utan att föra fortlöpande dialog. Genom att bibehålla en kursplan som lärarna i vår undersökning inte tycker är tillräckligt bra, kan vi exempelvis tydligt se att samspelet är bristfälligt. Därför måste det till en kraftansträngning från Skolverket, lärare och elever, alltså från alla delar av vår kommunikationskedja, för att fortsätta utveckla religionskunskapen så att den grundar sig i dagens samhällsklimat.

6.1 Förslag till vidare forskning

Då det, som vi tidigare nämnt, finns en brist på tidigare forskning kring ämnet religionskunskap anser vi att mer forskning bör göras inom ämnesområdet. Mer specifikt skulle vi vilja se en ordentlig kvalitetsgranskning av ämnet Religionskunskap A. Genom en sådan undersökning tror vi att många av de problemområden ämnet idag står inför kan arbetas bort. Vi skulle även vilja se mer forskning kring pedagogik inom religionskunskap. Detta då vi upplever att elever i stor utsträckning är intresserade av ämnet men inte alltid anser att de kan ta det till sig.

Käll- och litteraturförteckning

Almén, Edgar et al: *Livstolkning och värdegrund - Att undervisa om religion, livsfrågor och etik*. Linköping: Skapande Vetande nr 37, 2000

Backman, Jarl: *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur, 2008

Davidsson, Bo & Patel, Runa: *Forskningsmetodikens grunder. Att planera genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur, 2003

Esaiasson, Peter et al: *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik AB, 2007

Kvale, Steinar: *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur, 1997

Larsson, Ove: "Religionen i skolan och skolans religionsundervisning" Göteborgs universitet: Vad-Hur-Varför nr.4, 1991

Olivestam, Carl E: *Religionsdidaktik - om teori, perspektiv och praktik i religionsundervisningen*, Stockholm: Liber AB, 2006

Selander, Sven-Åke: *Undervisa i religionskunskap*, Lund: Studentlitteratur, 1993

Sjödén, Ulf: *En skola - flera världar. Värderingar hos elever och lärare i religionskunskap i gymnasieskolan*. Lund: Plus ultra, 1995

Skolverket, www.skolverket.se, "Bedömningsexempel religionskunskap", 2004

Skolverket, www.skolverket.se, "Varför ser kursplanerna ut som dem gör?", 2005

Skolverket, www.skolverket.se, "Allmänna råd och kommentarer för kvalitetsredovisning", 2006

Skolverket, www.skolverket.se, kursplan för religionskunskap A, 2008

Trost, Jan: *Enkätboken* Lund: Studentlitteratur, 2007

www.uppsatser.se: Hultqvist, Jonas & Thuresson, Andreas: "Betygsättning i religionskunskap A - En studie om religionslärares förhållningssätt till bedömning och betygssättning", Växjö universitet 2005

www.uppsatser.se: Lejon, Pernilla: "Livets skola. Religionsundervisningens bidrag till gymnasieungdomars livsfrågor och livstolkningar." Linköpings universitet, 2007

Bilaga 2

Intervjuguide

På vilket sätt förhåller du dig till kursplanen?

- Är du bekant med den?
- Vad tycker du om den?
- Hur behandlar du den?
- Vad skulle du vilja ändra?

Skolverket skriver på sin hemsida att religionsämnet har en identitetskris. Hur ser du på det?

- Hur delar du upp ämnet i din undervisning?
- Var lägger du fokus? Varför?
- Upplever du att eleverna är intresserade av ämnet som helhet?
- Vilken av inriktningarna visar eleverna mest intresse för?
- Tar du hjälp av kursplanen när du planerar de olika inriktningarna?

Hur lägger du upp din undervisning?

- Känner du dig styrd av läroplanen?
- Hur gör du för att kontinuerligt hålla din undervisning intressant?
- På vilket sätt använder du dig av läromedel i din undervisning?
- Använder du dig av någon särskild teoretisk metod?
- Hur ser du på bedömningen? Vilka problem kan uppstå?
- Vad finns det för trender inom religionsundervisningen? Hur talar ni om den på skolan?

Bilaga 3

2004-08-19

2 (49)

Perspektiv på religionskunskapen

Ämnet religionskunskap är angeläget för ungdomar. Att tillsammans få bearbeta de livsviktiga frågorna om identitet, relationer, rättvisa och mening är lockande och meningsfullt enligt eleverna. Att dessutom få relatera svenska traditioner till en internationell kontext för att få en större förståelse för mångkulturalitetens rikedom och komplexitet gör inte ämnet mindre viktigt och meningsfullt.

Ämnet borde verkligen ligga i tiden. I undersökningar hur ämnet hanteras i skolan framträder en mindre positiv bild. Religionskunskap finns i realiteten bara sporadiskt i vissa skolor. Särskilt fram till skolår 6 är detta uppenbart. På många håll saknas en medvetenhet om ämnets mål och ett genomtänkt didaktiskt förhållningssätt. Det är ofta svårt att finna en röd tråd planeringen. Som kärnämne har ämnet en mer naturlig plats på gymnasieskolan men där finns andra problem. Det är inte utan fog som man kan beskriva religionskunskapen som ett ämne i kris. Ett ämne där de potentiella möjligheterna inte utnyttjas. Varför är det så? Naturligtvis finns inga enkla eller entydiga svar och naturligtvis fungerar ämnet alldeles utmärkt på många håll. Här ger vi några tankar om sådant som skapar osäkerhet inför religionskunskapen.

Ämnets identitet är osäker

Inget ämne har debatterats så mycket genom tiderna i skolan. Från att ha varit ett redskap för att ”dana kristna samhällsmedborgare” till att ha blivit ett samhällsorienterande ämne som skulle ge en objektiv bild av olika religioner och livsåskådningar är ämnet idag något tredje. Ämnet ska hjälpa eleverna att aktivt bearbeta frågor om livet, om tron och etiken och uppmuntra dem till att ta ställning. Samtidigt ska en rättvisande och levande kunskap förmedlas om olika uttryck för tro, etik och livsåskådning. Hur personligt och hur levande får ämnet bli? En rädsla för att hamna i någon typ av konfessionellt ämne, eller att själv riskera att beröras i sin egen livstolkning, samtidigt som det står klart att ett rent objektivet förhållningssätt till ämnesinnehållet lätt resulterar i en oengagerad och trist undervisning.

Går det att bedöma elevers kunskaper vad gäller tro, etik och syn på livet?

Bedömningsfrågorna ställer till med bekymmer för lärarna. Att bedöma kunskaper inom detta ämne kräver delvis något annat perspektiv än i matematik och språk. Inget facit eller exakta svar finns inom stora delar av ämnesinnehållet. Många känner osäkerhet hur en rättvis bedömning sker. Detta medför ibland att lärare väljer ut sådant innehåll som gör det lättare att bedöma kunskaperna. Förhållningssättet kan påverka och begränsa undervisningens inriktning mot mer beskrivande än reflekterande.

2004-08-19

3 (49)

Ett ämne eller tre?

Ämnets innehåll beskrivs i kursplanen för grundskolan i tre delar, Livsfrågor, Etik samt Tro och Tradition. Är detta tre olika delar eller är det tre perspektiv som ska vara med i all undervisning? Många lärare ger uttryck för en osäkerhet om vad som ska räknas som religionskunskap. Om man har ett tema om vänskap utan att alls tala om olika religioners syn på ämnet, är det religionskunskap? Blir de etiska frågorna som diskuteras i skolan en del av religionskunskapen först då man

relaterar de egna tankarna till religiösa system och livsåskådningar?

Livsfrågor som kunskapsområde?

Alla kända undersökningar visar att såväl elever som lärare säger att livsfrågor är mycket viktiga att ta upp i skolan, men bara ett fåtal lärare tycks göra detta medvetet och metodiskt och räknar det som religionskunskap. Man hänvisar ofta till att livsfrågor är något som dyker upp både nu och då när något är aktuellt i klassen. Naturligtvis är detta både bra och nödvändigt i skolan men uppdraget som ämnesbeskrivningen för religionskunskap ger är att dessa för barnen livsviktiga frågorna ska bearbetas medvetet och metodiskt. Det är konstigt att detta kunskapsområde ofta saknar den planering och schemaläggning som andra kunskapsområden naturligt har. Frågar man lärare om de håller på med matematik brukar man hänvisa till väl genomtänkta arbetsplaner, planeringar och schemaläggning. Sällan säger lärare att man tar upp matte lite nu och då när det är aktuellt i klassen.

Vad är målet med etikundervisningen?

Många arbetar med etiska frågor i undervisningen. Dessa frågor engagerar elever såväl unga som äldre. Ett problem som etikundervisningen kan medföra är vilken målsättningen egentligen är. Ska skolan fostra vad gäller moraliska frågor? Är det religionslärarens uppgift?

Skolan ska fostra! Läroplanen anger tydligt de värderingar, den värdegrund, som skolan ska gestalta. Dock är det viktigt att påpeka att det är allas uppgift i skolan. Denna övergripande allmänna uppgift kan inte och ska inte begränsas till undervisningen i ett ämne. Religionskunskapens etiska uppgift är inte att få elever att omfatta vissa värderingar utan istället att ge redskap för och öva färdighet i att bearbeta etiska frågor. Bedömning ska inte göras av vilka värderingar ungdomar har utan deras förmåga att upptäcka och bearbeta olika etiska frågor. Naturligtvis kan man både hoppas och tro att en förmåga att hantera etiska frågor också i en förlängning skall medverka till att eleverna kommer att gestalta de värden som anges i läroplanen men det faller utanför ramen för religionskunskapens ansvarsområde.

Bilaga 4

Mailkontakt med Skolverket så som den fortlöpte efter telefonkontakt.

Den 14 november 2008 11:21 skrev <Upplysningstjansten@skolverket.se>:

Hej!

Återkommer efter överenskommelse. Det som jag lyckades hitta på området var just NU-03 med tillhörande problemlösning. Jag bifogar länk nedan. Om jag hittar något mer så återkommer jag till dig.

<http://www.skolverket.se/sb/d/2386/a/2308>

Med vänlig hälsning

Upplysningstjänsten vid Skolverket

**Upplysningstjansten@skolverket.se till mig
visa information 17 nov Svava**

Hej!

I rapport 252 som du hittar under länken i tidigare mail så kan du läsa om religionsundervisning och resonemanget kring ämnesundervisning. Utifrån detta har sedan bedömningsmaterialet tagits fram. Svar på meningen (frågan) finns alltså i rapporten. Sök efter resonemang att elever söker svar med "meningen med livet" men att undervisningen bara utgår från "svaren". Bedömningsmaterialet är borttaget från Skolverkets hemsida eftersom det inte längre anses hålla måttet.

Med vänlig hälsning

Upplysningstjänsten vid Skolverket

Hej!

Skickar länken som vi använde igår för att komma till dokumentet ifråga. Du kan väl läsa det och återkomma till mig. Vore tacksam för en kommentar.

Mvh/

Jesper Fransson och Anders Söderberg

<http://www.skolverket.se/content/1/c4/22/95/religionskunskap.pdf>

**Jesper Fransson till Upplysningstjänsten.
visa information 02 dec Svava**

Till den det vederbör på Skolverket

Hej!

Vi är två lärarstudenter som i skrivande stund arbetar med vår examensuppsats. Undersökningen handlar om religionsämnet på gymnasieskolan. Vi vill ta reda på hur kommunikationskedjan fungerar mellan skolverket och lärare i religionskunskap. Vi skulle därför vilja ha svar på några frågor som rör kursplanens tillblivelse och utformning.

Hur ser processen ut vid framställandet av en kursplan?

Hur förankras den hos lärarna på skolorna och hur den följs upp, dvs. hur kontrollerar ni att den efterföljs och hur utvärderas den?

Hur pass lyhörda är ni för lärarnas kommentarer och synpunkter och hur går det till vid eventuella förändringar i kursplanen?

Hur ser det fortlöpande arbetet med kursplanen i religionskunskap ut? Finns det en expertgrupp inom varje ämne?

Vi har läst dokumentet på er hemsida som heter "Varför ser kursplanerna ut som de gör", men då vi även vill ha reda på en del ämnesspecifika frågor rörande religionskunskap, så vore vi tacksamma om vi kunde få komma i kontakt med någon sakkunnig på just religionsämnet. Vi har även varit i kontakt med upplysningstjänsten men inte fått den information vi söker. Vi vore tacksamma för all hjälp vi kan få. Det bästa vore om vi kunde få ett namn och en mailadress så vi kunde ta personlig kontakt.

Tack för vänligheten!

Mvh/

Jesper Fransson & Anders Söderberg